

40
30

A 40 éves Zenetudományi Intézet
30 éve az Erdődy-Hatvany palotában

40 Years of the Institute for Musicology
Located for 30 Years in the Erdődy-Hatvany Palace

40 / 30

A 40 éves Zenetudományi Intézet
30 éve az Erdődy–Hatvany palotában

40 Years of the Institute for Musicology
Located for 30 Years in the Erdődy–Hatvany Palace

Kiállítási katalógus
Exhibition Catalogue

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Zenetudományi Intézet Zenetörténeti Múzeuma

The Museum of Music History of the Institute for Musicology
Research Centre for the Humanities,
The Hungarian Academy of Sciences

Budapest 2015

40 / 30 A 40 éves Zenetudományi Intézet 30 éve az Erdődy–Hatvany palotában

40 Years of the Institute for Musicology

Located for 30 Years in the Erdődy–Hatvany Palace

Kiállítás az MTA BTK Zenetörténeti Múzeumban, 2014. október 1. – 2016. február 29.

Exhibition at the Museum of Music History of the RCH HAS, 1 October 2014 – 29 February 2016.

A kiállítás fővédnöke / Patron of the exhibition: ÁDER János, Magyarország köztársasági elnöke /
/ President of the Republic of Hungary

A kiállítás felelős rendezője / Director responsible for the exhibition: RICHTER Pál

Rendezte / Curators: BENYOVSZKY Mária, CZAGÁNY Zsuzsa, DALOS Anna, HALÁSZ Péter, KARÁCSONY Zoltán, KISS Gábor,
PAPP Ágnes, RICHTER Pál, SASVÁRINÉ SZEPESI Zsuzsanna, SZACSVAI KIM Katalin, SZALAY Olga, VIKÁRIUS László

Design: BOLYA Máttyás, DEMETER Gitta, GARAMSZEGI Krisztina

Kivitelezés / Execution: BOLYA Máttyás, BRAUER-BENKE József, DEMETER Gitta, GERŐ Péter

40 / 30 A 40 éves Zenetudományi Intézet 30 éve az Erdődy–Hatvany palotában – Kiállítási katalógus

40 Years of the Institute for Musicology

Located for 30 Years in the Erdődy–Hatvany Palace – Exhibition Catalogue

Szerkesztette / Edited by: HALÁSZ Péter

Írta / Text: BENYOVSZKY Mária, BERLÁSZ Melinda, HALÁSZ Péter, KARÁCSONY Zoltán, KISS Gábor, RICHTER Pál,
SZACSVAI KIM Katalin, SZALAY Olga, VIKÁRIUS László

Grafikai terv, tipográfia és nyomdai előkészítés / Graphic design, typography, and pre-press preparation:
Innotéka Kiadó Kft. / Innotéka Publishing Ltd.

Fotó / Photography: FELVÉGI Andrea, KUKÁR Barnabás Manó, SIMON Kristóf

Fordítás / Translation: CSILLAG Andrea, NÉMETH G. István, VIKÁRIUS László

Felelős kiadó / Publisher in charge: FODOR Pál

A kiállítás és a katalógus támogatója / Sponsor:

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont / Research Centre for the Humanities, HAS

ISBN 978-963-416-029-8

BEVEZETÉS / INTRODUCTION

Negyven éve, 1974-ben a Magyar Tudományos Akadémia egyesítette a korábban széttagolt zenetudományi és népzenei kutatásait, és létrehozta a Zenetudományi Intézetet (ZTI). Tíz évvel később, 1984-ben az addig több várbeli kutatóépületben elhelyezett Zenetudományi Intézet új otthont kapott az Erdődy–Hatvany palotában, amelyet az MTA jelentős ráfordítással építtetett át a kutatások és a kutatási eredmények megismertetésének céljával: bőséges tárolóterületű, biztonságos raktárhelyiségeket hoztak létre a ZTI népzenei és néptáncgyűjteményei, a Bartók Archívum értékes dokumentumai, valamint a tekintélyesre duzzadt hangszerállomány elhelyezésére, hangversenytermet alakítottak ki, és több száz négyzetméteres kiállítóteret bocsátottak a Zenetörténeti Múzeum rendelkezésére. A koncentrált és alkalmas környezetbe helyezett Zenetudományi Intézet a következő évtizedekben jelentős, nemzetközileg is méltányolt tudományos, valamint a hazai közművelődésben is elismerést kivívó tevékenységgel igazolta az akkori akadémiai döntések megalapozottságát.

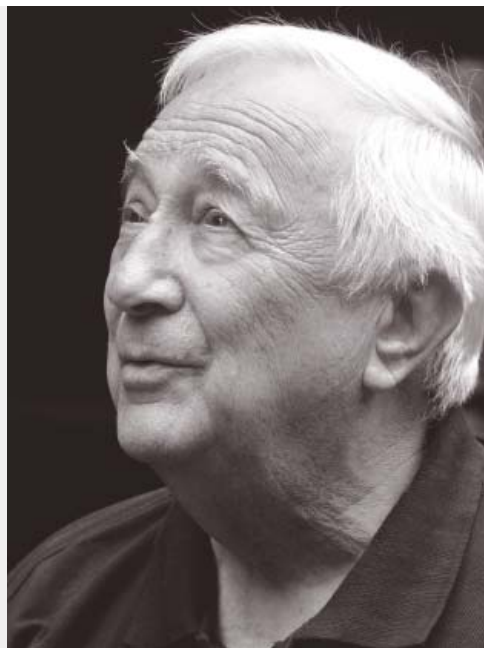
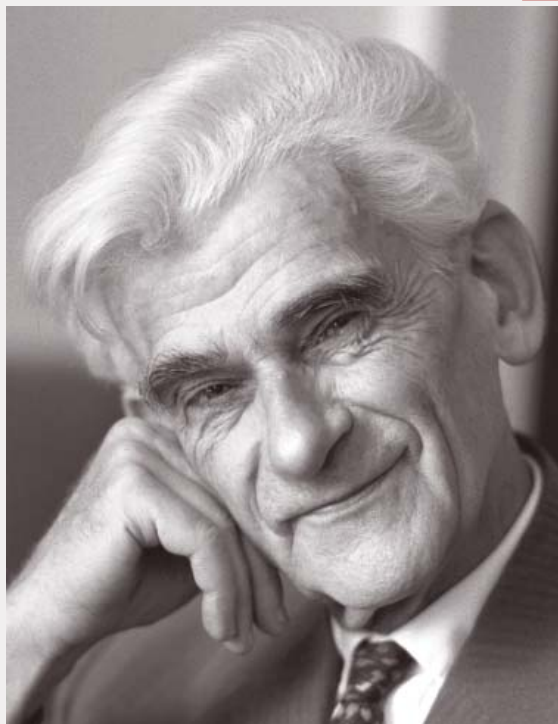
Megemlékezendő a kettős évfordulóról, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetének munkatársai által rendezett kiállítás az intézet utóbbi évtizedeinek – a népzene- és néptánc kutatás akadémiai múltja esetében nyolc évtizedre tekinthetünk vissza – eredményeit mutatja be, valamint az intézmény szoros összefonódását a számára otthont adó történeti milióval.

Forty years ago, in 1974, the Hungarian Academy of Sciences (HAS) unified its previously fragmented musicological and ethnomusicological research activities and established the Institute for Musicology. Ten years later, in 1984, the Institute for Musicology – that up till then had been located in several buildings in the Castle District – was given a new location at the Erdődy–Hatvany palace. The palace was remodelled for the purposes of research and research dissemination with a substantial investment of the HAS: secure depots with abundant storage capacity were set up to accommodate the folk music and folk dance collections of the Institute for Musicology, the valuable documents of the Bartók Archives, and the impressive collection of instruments; a concert hall was established; an exhibition space of several hundred square meters was made available to the Museum of Music History. Placed into a concentrated and suitable environment, the Institute for Musicology has performed during the following decades a significant scholarly activity, appreciated both internationally and by the domestic public culture, thereby justifying the validity of the Academy's earlier decisions. The exhibition organized by the staff of the Institute for Musicology, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences commemorates the double anniversary by presenting the Institute's results achieved over the last decades (the academic tradition of folk music and folk dance research goes back eight decades) and the Institute's intertwining with the historical milieu of its headquarters.

Ujfalussy József (1920–2010)

akadémikus, 1973-tól 1980-ig a Zenetudományi Intézet igazgatója. Klasszika-filológiai végzettséggel fordult a zenetudomány felé; a Zeneakadémián Veress Sándor, Szabolcsi Bence és Kodály Zoltán tanítványa volt. 1961-től a Bartók Archívum munkatársaként tevékenykedett, majd Szabolcsi halála után az intézet igazgatója és az MTA tagja lett. Igazgatósága idején zajlott a korábban széttagolt zenetörténeti és népzenei kutatások koncepcionális egyesítése. 1980-tól 1988-ig a Zeneakadémia rektora, 1985 és 1993 között pedig az MTA alelnöke. 1966-ban elnyerte a Kossuth-díjat, míg 1987-ben a Herder-díjat. Kutatásai középpontjában Mozart, Debussy, Bartók és Kodály művészete állt; Bartók-monográfiája (1965) a hazai Bartók-kutatás mérföldköve. Munkásságában nagy szerepet játszott a zenei szemantika kérdéseinek vizsgálata.

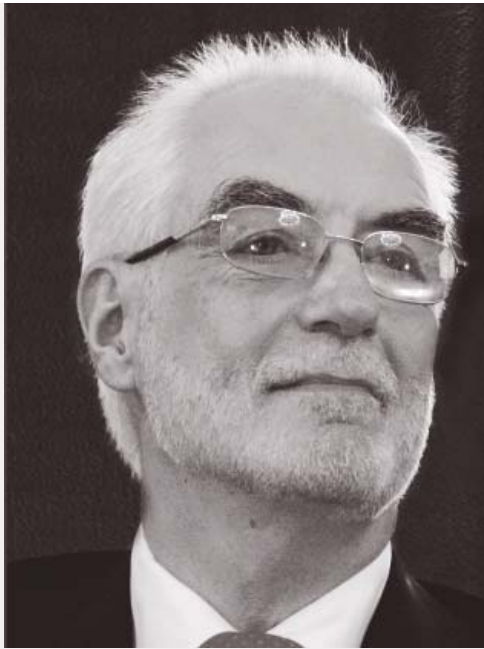
József Ujfalussy (1920–2010), *ord. member of the Hungarian Academy of Sciences; 1973–1980: director of the Institute for Musicology. In 1961 he joined the staff of the Bartók Archives. Between 1980 and 1988 he was rector of the Music Academy and from 1985 to 1993 vice-president of the HAS. He was awarded the Kossuth and the Herder Prize. His research focused on Mozart, Debussy, Bartók and Kodály, concentrating on musical semantics.*

Falvy Zoltán (*1928)

a zenetudomány doktora, 1980-tól 1998-ig a Zenetudományi Intézet igazgatója. 1961-től segítette a Bartók Archívum létrehozását, ahol 1963-tól tudományos titkárként működött. 1968-ban megalapította a Zenetörténeti Múzeumot, majd Ujfalussy József idején az intézet igazgatóhelyettese volt. Ez idő alatt költözött az intézet az Erdődy-Hatvany palotába, amelynek átépítését is ő irányította. Falvy Zoltán főként a középkori zenét kutatja: vizsgálta a budapesti könyvtárakban fennmaradt középkori kéziratosokat, a magyarországi és európai gregorián összefüggéseit (*Codex Albensis: ein Antiphonar aus dem 12. Jahrhundert*, 1963) és a trubadúrok hazai működését (*Mediterranean Culture and Troubadour Music*, 1986). Jelentős organológiai és zeneikonográfiai tanulmányai is megjelentek.

Zoltán Falvy (*1928), *DSc in musicology, between 1980 and 1998 director of the Institute for Musicology. In 1961 he helped to create the Bartók Archives, and became its scientific secretary. After founding the Museum of Music History, he became the assistant director of the Institute. Falvy's research deals with the connection of Hungarian and European medieval music, the music of the Hungarian troubadours.*

Somfai László (*1934)

akadémikus, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem professzor emeritusa; mindenekelőtt Haydn- és Bartók-kutatásainak köszönhető, hogy a nemzetközi zenetudomány jelentős alakjává, a hazai muzikológia és szakmai képzés meghatározó személyiségévé vált. 1963-ban került Széchényi könyvtári tapasztalatokkal a Bartók Archívumba, melynek 1972 és 2004 között volt vezetője. Bartók-kutatásait – a vázlatok értelmezésétől a stíluselemzésen át a szerzői előadás vizsgálatáig – sokoldalúan reprezentálja a *Tizennyolc Bartók-tanulmány* című kötete (1981), majd pedig amerikai egyetemi előadásain alapuló monográfiája: a *Bartók Béla kompozíciós módszere* (2000). Intézeti munkái közt kiemelkedő fontosságú a Bartók kritikai összkiadás terve és több mintakötete, valamint a befejezés előtt álló Bartók tematikus műjegyzék.

László Somfai (*1934), *ord. member of the Hungarian Academy of Sciences and prof. emeritus of the Liszt Academy of Music, is an international authority on Haydn and Bartók. He headed the Bartók Archives between 1972 and 2004, producing studies, critical, and facsimile editions, establishing the Bartók Complete Critical Edition project, editing sample volumes, and preparing the Bartók Thematic Catalogue.*

Tallián Tibor (*1946)

az MTA doktora, 1998-tól 2011-ig a Zenetudományi Intézet igazgatója. 1972-ben lett a Bartók Archívum munkatársa, 1976 óta tanít a Zeneakadémián, 1997-től 2003-ig pedig a Zenetudományi Tanszék vezetője volt. Igazgatósága idején elkészült az Erdődy–Hatvany palota műemléki rekonstrukciója, a Zenetörténeti Múzeum számos nagyszabású kiállításnak adott otthont, az intézet pedig szorosabban bekapcsolódott a zenetudomány nemzetközi hálózatába. Bartókról írt monográfiáját három nyelvre is lefordították; összegyűjtötte a zeneszerző amerikai éveinek sajtódokumentációját. Intézménytörténeti kutatásai főként a magyar opera 19–20. századi történetére irányulnak, de intenzíven foglalkozik a korszak operaterméseinek értékelésével is. 1998-ban kezdeményezte Erkel Ferenc operáinak kritikai kiadását.

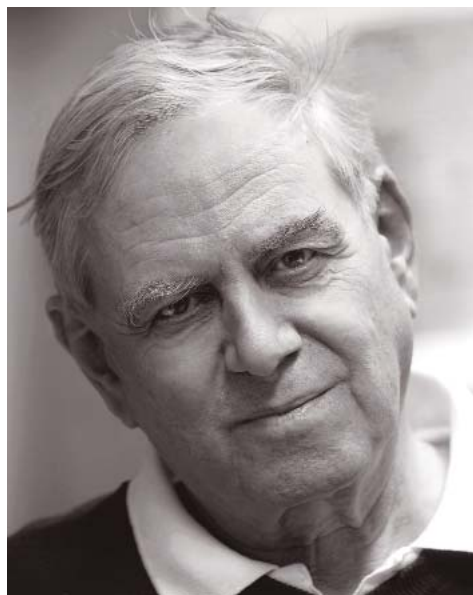
Tibor Tallián (*1946), *DSc, from 1998 to 2011 director of the Institute for Musicology. He joined the Bartók Archives in 1972 and the Musicology Faculty of the Liszt Academy in 1976. His writings on Béla Bartók became an intrinsic part of the international literature. His main research area is the Hungarian musical life in the 19th and 20th century. In 1998 he initiated the critical edition of the operas of Ferenc Erkel.*

Bárdos Kornél (1921–1993)

a zenetudomány doktora, a pécsi énekesiskola tagjaként zongorázni tanult. Itt lett 14 évesen a ciszterci rend tagja, majd a budai rendházban folytatta tanulmányait Rajeczky Benjamin irányításával. Zircen, teológusként kezdett a gregoriánnal foglalkozni. Pappá szentelése után magyart, latint és egyházzenét tanult, ekkor kezdte meg a protestáns graduálok kutatását. 1951-től Miskolcon, 1955-től Budapesten tevékenykedett zeneiskolai tanárként. 1979-től az MTA Zenetudományi Intézet Magyar Zenetörténeti Osztályának munkatársa, 1983-tól a haláláig vezetője. A *Magyarország Zenetörténete* 2. kötetének szerkesztője, fejezetek írója, a 3. kötet alapkutatásainak irányítója, városmonográfiák szerzője. Doktori disszertációjának címe: *Szabad királyi városaink és mezővárosaink zenei struktúrája és zeneélete a 16–17. században (1541–1686)*.

Kornél Bárdos (1921–1993), DSc, as member of the Cistercian order he studied under the tutorship of Benjamin Rajeczky. From 1951 he taught at music secondary schools in Miskolc and Budapest. Since 1979 he was a research fellow at the HAS Institute for Musicology, Department for Hungarian Music History, which he led from 1983 until his death. He edited the second volume of *The History of Music in Hungary* and coordinated the research for the third volume.

Dobszay László (1935–2011)

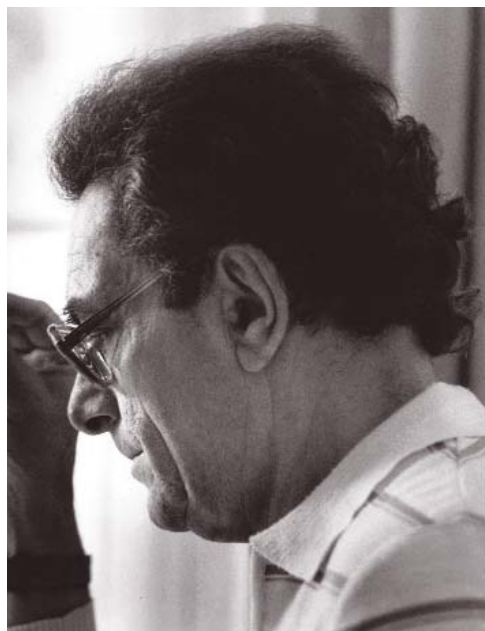
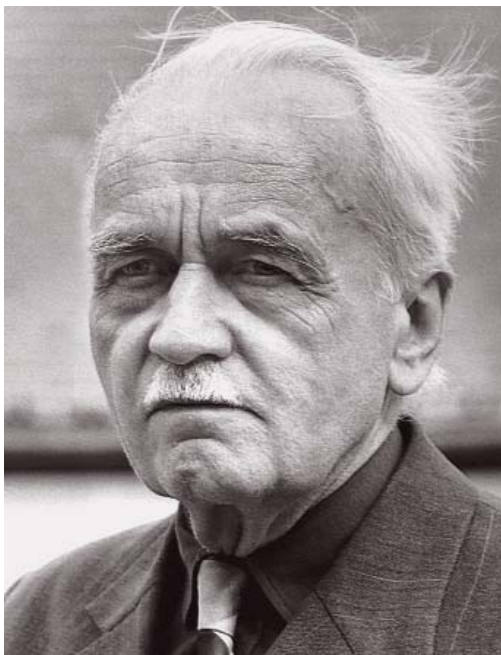
az MTA doktora, a Zenetudományi Intézet Régi Zenetörténet, majd Népzenei Osztályának vezetője, a Zeneakadémia Egyházzene Tanszékének újraalapítója, a Schola Hungarica alapítója és karnagya, a Nemzetközi Zenetudományi Társaság Cantus Planus munkacsoportjának létrehívója, kutató, gyakorló zenész és szenvedélyes tanító. Tudományos munkásságát népzene-kutatóként kezdte: 1975-ben a magyar népzene siratóstílusáról írt disszertációt, majd Szendrei Jankával közösen kialakította a magyar népzene régi rétegének stílusrendjét. Munkatársaival megalapozta és nemzetközi rangra emelte a magyarországi gregoriánkutatást. Rendszerbe foglalta a magyarországi antifónák és rezponzóriumok zenei típusait, előkészítette összkiadásukat, megalkotta a közép-európai egyházmegyék zsolozsmáinak összehasonlító rendszerét (CAO-ECE).

László Dobszay (1935–2011), DSc, was head of the Early Music and of the Folk Music Department at the Institute for Musicology, and re-established the Church Music Department of the Liszt Academy of Music. As a folk music researcher, he created with Janka Szendrei the stylistic order of the early layer of Hungarian folk music. He published the complete edition of Hungarian antiphons and responsories according to musical types and elaborated a comparative system for the study of medieval Office traditions (CAO-ECE).

Legány Dezső (1916–2006)

a zenetudomány doktora, jogi tanulmányai után Gárdonyi Zoltán magánöbendékeként készült fel a Zeneakadémia zeneszerzés szakára, ahol Kodály, Viski, Bartha és Szabolcsi tanítványa volt. 1951-től a főiskola docenseként zenetörténetet, zeneelméletet és nyelveket oktatott, 1958 és 1973 között pedig a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola tanára. 1972-től nyugdíjba vonulásáig, 1983-ig vezette a Magyar Zene-történeti Osztályt az MTA ZTI-ben, ahol az alap kutatások irányításával jelentősen hozzájárult a *Magyarország Zene-története* sorozat új eredményeihez. Nemzetközi hírű Liszt-kutatóként a magyar és európai romantika mellett foglalkozott Purcell munkásságával, Kodály-levelek közreadásával. *Erkel Ferenc művei és korabeli történetük* című disszertációjával a kandidátusi, majd *Liszt Ferenc Magyarországon 1869–1873* című írásával a zenetudományok doktora címet nyerte el.

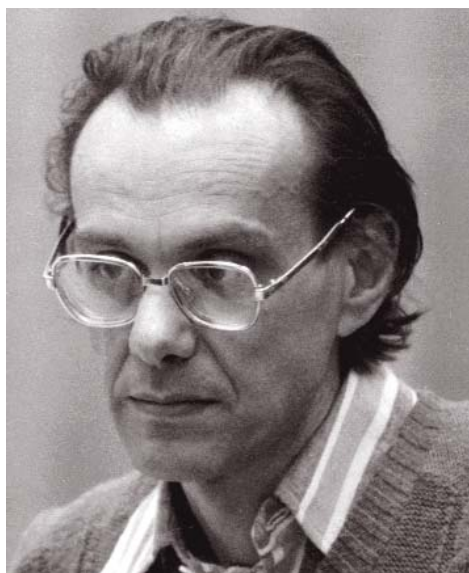
Dezső Legány (1916–2006), DSc, was associate professor at the Academy of Music since 1951. In the 1972–1983 period, he was chair of the Department of Hungarian Music History at the Institute for Musicology, where he coordinated the research for the series *The History of Music in Hungary*. Besides Hungarian and European Romanticism, he also studied the works of Purcell, published Kodály's correspondence, and was an expert on Liszt.

Maróthy János (1925–2001)

a zenetudomány doktora, kutatóként, egyetemi oktatóként, kritikusként és szerkesztőként a 20. századi magyar zenetudományi élet egyik legnagyobb hatású szereplője volt. Esztétikai, művészettörténeti és zeneszerzői tanulmányainak elvégzését követően 1959-ben lett a zenetudományok kandidátusa, nyolc évvel később pedig doktora. 1955 és 1957 között a Zeneművészeti Főiskolán, majd 1974-től haláláig az ELTE Bölcsészettudományi Karának esztétika tanszékén tanított. Az MTA-n előbb tudományos munkatársként (1957–1961), majd a Bartók Archívum (1961–1969) és a Zenetudományi Intézet zeneszociológiai osztályának vezetőjeként (1969-től) tevékenykedett. Elsősorban zeneesztétikai és zeneszociológiai tárgyú, valamint a hazai populáris zenekutatást megalapozó munkáit számos magyar és idegen nyelven megjelent könyv, tanulmány és recenzió dokumentálja.

János Maróthy (1925–2001), DSc, became a research fellow at the Hungarian Academy of Sciences in 1957 and from 1969 at its Institute for Musicology. He was appointed associate professor (1974), then professor (1980) of music aesthetics at Budapest University. His research mainly dealt with music aesthetics and sociology, with a special emphasis on the scholarly approach of popular music in Hungary.

Martin György (1932–1983)

1964-ben doktorált néprajzból, majd 1969-ben kandidátusi képesítést szerzett. 1965-től az MTA Népzenekutató Csoport munkatársa, 1974-től haláláig a Zenetudományi Intézet osztályvezetője. Néptáncgyűjtéseket végzett Kelet-Közép-Európában, a Balkánon és Etiópiában. Jelentős szerepet játszott az európai viszonylatban is kiemelkedő magyar táncarchívum létrehozásában. Anyagközlései mellett fontosak a táncosegyéniség-, regionális és tánc típus-monográfiái. Módszertani és rendszerező munkájában hangsúlyosan foglalkozott a tánchoz szorosan kapcsolódó tánczene kérdésével, a táncok formai-morfológiai vizsgálatával, valamint a magyar tánc kincs alapvető rétegeinek és típusainak meghatározásával. Tagja volt számos hazai és nemzetközi tudományos szervezetnek, illetve szerkesztője az *Ethnographia* című folyóiratnak és a *Magyar Néprajzi Lexikon*nak.

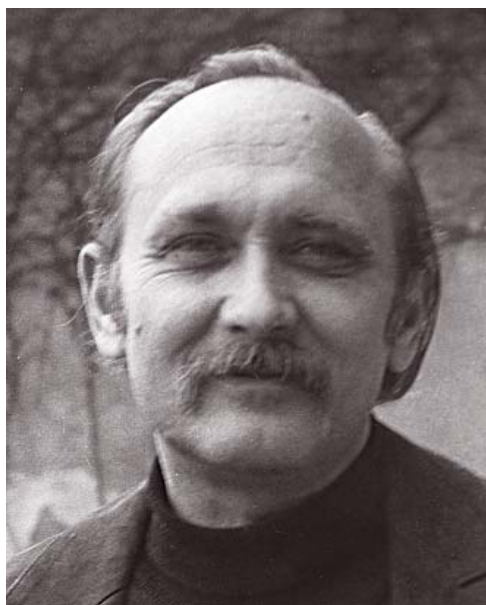
György Martin (1932–1983), CSc, became in 1965 a research fellow at the Folk Music Research Group of the HAS, then from 1974 until his death, he was head of department at the Institute for Musicology. He performed folk dance collection field work, setting up the internationally significant Hungarian dance archives. His research was aimed at issues of dance music and the determination of the main layers and types of the Hungarian dance heritage.

Olsvai Imre (1931–2014)

népzene-tudomány és zeneszerzés szakon végzett. 1958-ban Kodály hívta meg az MTA Népzenekutató Csoportjába, ahol mindvégig dolgozott. Kutatási területe a magyar népzene rendszertana, tipológiája és változásvizsgálata, szomszéd- és rokonnépi összehasonlítás, műzenei és tánc kapcsolatok vizsgálata. Regionális kutatásai a dunántúli dallamdialektusra irányultak. Járdányi Pál közvetlen munkatársaként, majd utódaként szerkesztette A Magyar Népzene Tára forrásösszkiadás VI. és VII. kötetét, és főmunkatársa volt a IX–XII. köteteknek. Kialakította a sorozat közlési módszerét, kidolgozta a magyar népzene egyik legfontosabb dallamképző elgondolása, az ún. „páva-dallamcsalád” belső tipológiáját. A népzenei mozgalomban végzett szakértői és ismeretterjesztő tevékenysége meghatározó jelentőségű.

Imre Olsvai (1931–2014) became a research fellow of the Folk Music Research Group of the HAS at Kodály's invitation in 1958. With Pál Járdányi he worked on the systematization of Hungarian folksongs, developing a strictly musical method based on tune types. He edited volumes 6–12 of *Corpus Musicae Popularis Hungaricae*. His research was centred on the development of variants of basic melodic patterns in Hungarian folk music, particularly in that of the Trans-Danubian area.

Pesovár Ernő (1926–2007)

az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett muzeológusi oklevelet, majd bölcsészdoktorátust. 1952-től a Népművészeti Intézet néptánc részlegét vezette, míg 1958-tól a Néprajzi Múzeum Népzenei Osztályán dolgozott. Az MTA Népzenekutató Csoportjának 1970-ben lett a tudományos munkatársa, majd 1984-től nyugdíjazásáig (1988) a Zenatudományi Intézet osztályvezetőjeként tevékenykedett. Kutatásai elsősorban a táncfolklor rendszerezéséhez, formatanához, történetéhez kapcsolhatók, ugyanakkor jelentős eredményeket ért el az új táncstílus és a páros táncok kialakulásának vizsgálatában is. Tánckritikusként is működött. Cikkei, tanulmányai az *Ethnographia*, a *Néprajzi Értesítő*, az *Acta Ethnographica* szakfolyóiratokban, valamint a *Tánc tudományi Tanulmányokban*, a *Táncművészeti Értesítőben* és az ICTM évkönyveiben jelentek meg.

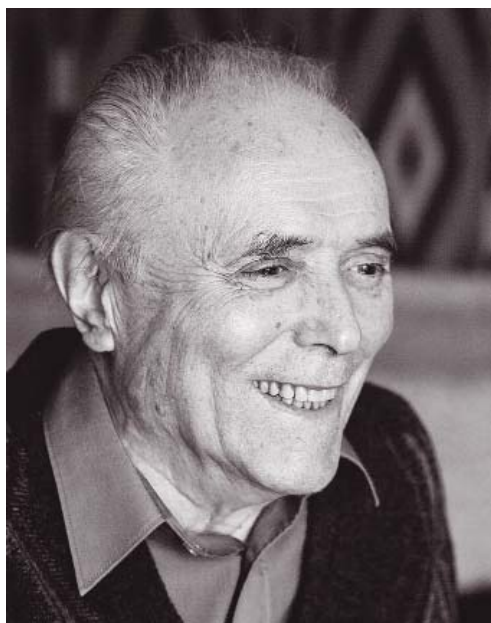
Ernő Pesovár (1926–2007) received a degree in museology from Budapest University. In 1970 he was appointed as a research fellow to the Folk Music Research Group of the HAS, then in 1984 he became head of department at the Institute for Musicology and worked in this position until his retirement in 1988. His research activity covered folk dance, in particular its classification, forms, and history. He also examined the development of the new dance style and of the couple dances.

Rajeczky Benjamin (1901–1989)

a zenetudomány doktora, ciszterci szerzetespap, nemzetközi híró gregorián-, középkor- és népzenekutató – a hazai gregoriánkutatás megalapozója, a Bartók és Kodály utáni népzenekutató generáció jelentős alakja. Az IFMC/ICTM vezetőségi tagja, a népzene írott történeti forrásait vizsgáló munkacsoport egyik létrehozója, elnöke. 1960-tól 1967-ig az MTA Népzenekutató Csoportjának igazgatóhelyettese és osztályvezetője, Kodály halála után 1970-ig igazgatója, 1980 és 1989 között a LFZE tanára, a ZTI örökös munkatársa. Kiemelkedő szerepet játszott a magyarországi kódexek, a gregorián népzenei gyökerei és a siratóénekek feltárásában. Jelentős köteteket (*Melodiarium Hungariae Medii Aevi*, *Magyarország zene-története* 1. kötet, *Középkor*, *MNT V. Sirató*), gregorián és népzenei hanglemezeket (*Magyar Gregoriánum*, *Magyar Népzene*) szerkesztett, tanulmányokat és lexikoncikkeket írt, népzenei felvételeket jegyzett le. Tudományos ismeretterjesztő munkája segítette a gregorián, az egyház- és a népzene szélesebb körű megismertetését.

Benjamin Rajeczky (1901–1989), DSc, member of the Cistercian order. From 1960 to 1967 he worked at the Folk Music Research Group of the HAS, then, after Kodály's death, he worked as its director until his retirement in 1970. His research mainly dealt with the history of medieval Hungarian music, the exploration of codices, the folk music roots of plainchant, and the collection, transcription, and analysis of Hungarian folk lament.

Sárosi Bálint (*1925)

a zenetudomány doktora, az MTA Népzenekutató Csoport munkatársa (1958–1968), főmunkatársa (1968–1974), majd az MTA Zenetudományi Intézet hangszeres népzenei osztályának vezetője (1974–1988). Kodály Zoltán javaslatára kezdte meg a hangszeres népzene kutatását, amely az ezredfordulóra a magyar népzene-tudomány fontos, dinamikus fejlődő területévé vált. Az 1950-es évek végétől összegyűjtött nagyszámú adat alapján a Sárosi által végzett kutatások tudományos eredményei úttörő jelentőségűek, és hangszeres népzene-kutatásunk alapvetéseinek számítanak. A teljes magyar nyelvterületen gyűjtött hangszeres és vokális népzene-t, de távoli országokban, Etiópiában, Örményországban és Kuvaitban is készített felvételeket. Írásaiban megállapításait, tudományos tételeit gazdag helyszíni tapasztalatai hitelesítik.

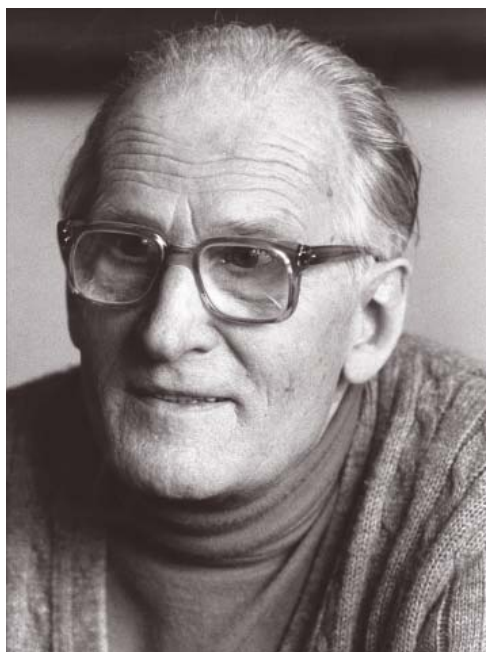
Bálint Sárosi (*1925), DSc, was appointed in 1958 to the Folk Music Research Group of the HAS. In the period 1974–1988 he was head of the Instrumental Folk Music Department of the Institute for Musicology. He has done outstandingly important research in the field of Hungarian instrumental folk music, supported by the collection of an impressive amount of data from all over the Hungarian speaking area (as well as fieldwork in Ethiopia, Armenia, and Kuwait).

Szendrei Janka (*1938)

az MTA doktora, a Zenetudományi Intézet Régi Zenetörténet Osztályának vezetője, majd tudományos tanácsadója, a Nemzetközi Zenetudományi Társaság Cantus Planus munkacsoportjának alapító tagja, Dobszay Lászlóval a Schola Hungarica alapítója és karnagya. Tudományos munkásságát népzene-kutatóként kezdte, a gyűjtés és osztályozás mellett a népszokások zenei stílusvizsgálatában és a népzene európai kitekintésű történeti elemzésében mélyedt el. A középkori liturgikus egyszólamúság magyarországi kutatásának alapító nemzedékéhez tartozik, a gregorián paleográfia és forráskutatás nemzetközileg elismert és idézett szaktekintélye. Azonosította és elemezte a középkori magyar kottairást, elhelyezve azt a közép- és nyugat-európai notációk között. A magyar középkor hangjegyes forrásairól írt monográfiája (1981) a kutatás nélkülözhetetlen segédkönyve. Öt középkori kódex tanulmánnyal kísért kiadását gondozta.

Janka Szendrei (*1938), DSc, head, later, adviser to the Early Music Department of the Institute for Musicology, founder of the IMS Study Group Cantus Planus, church musician, co-founder with László Dobszay and conductor of Schola Hungarica. She started her career as a folk music scholar; she also belongs to the founding generation of research into medieval liturgical monophony in Hungary. An internationally acknowledged expert on paleography and source studies, she identified and analyzed the Hungarian medieval notation.

Vargyas Lajos (1914–2007)

a zenetudomány doktora, népzenekutató, néprajztudós, a Bartók és Kodály utáni nemzedék kiemelkedő tagja. Magyar–német–történelem szakos egyetemi tanulmányai mellett Kodály zenefolklorisztikai óráit hallgatta. 1961-ben került az MTA Népzenekutató Csoportjába, amelynek 1970 és 1973 között igazgatója volt. Kiterjedt életművének sokoldalúságáról tanúskodik népzenei falumonográfiája, a magyar vers ritmusáról írt könyve, a Kodály-tanulmányhoz összeállított népzenei példatár („Kodály–Vargyas”), *A magyarság népzeneje* című összefoglalás, *A Magyar Népzene Tára* VIII. kötet, a *Magyar Néprajz* V. kötete, Kodály hátrahagyott írásai két kötetének sajtó alá rendezése, valamint a nevét világszerte ismertté tevő, harminc év összehasonlító kutatását összegző műfaji monográfia, *A magyar népballada és Európa*.

Lajos Vargyas (1914–2007), DSc, was appointed in 1961 to the Folk Music Research Group of the HAS; between 1970 and 1973 he was the Group’s director. His scholarly output includes the first scholarly account of the music of a Hungarian village and three decades of activity in the field of European comparative ballad research. Besides, he compiled the music examples for Kodály’s fundamental work on Hungarian folk music.

Vikár László (*1929)

a zenetudomány doktora, a főiskola után Kodály aspiránsa (1956–1959), majd 1960-tól tudományos munkatárs és titkár, 1973-tól pedig főmunkatárs az MTA Népzenekutató Csoportjában (1974-től az MTA Zenetudományi Intézet Népzenei Osztályán). 1977 és 1991 között a Népzenei Osztály vezetője, 1981-től 1984-ig az intézet igazgatóhelyettese, míg 1991-től tudományos tanácsadó. Kodály irányította figyelmét a rokon népek zenéjének kutatása felé. 1952-vel kezdődően több mint 8000 népdalt gyűjtött – elsősorban rokon népek dalait a volt Szovjetunióban végzett tepermunkán –, de járt Kínában, Mongóliában, Törökországban, Bulgáriában és Finnországban, illetve magyarok között Erdélyben, a Felvidéken és a Dunántúlon. Cseremis, csuvas, votják, mordvin, baskír és tatár dallamok ezreit gyűjtötte és adta közre Bereczky Gábor nyelvész kollégájával.

László Vikár (*1929), DSc, in 1960 became research collaborator to the Folk Music Research Group of the HAS (from 1974 the Folk Music Department of the Institute for Musicology). Between 1977 and 1991 he headed the Folk Music Department. On the advice of Kodály, his research mainly focused on the traditional music of the Finno-Ugric and Turkic peoples. He collected more than 8,000 folk-songs from Hungarians and the peoples of the central Volga region of the former USSR.

Mikrofilmgyűjtemény

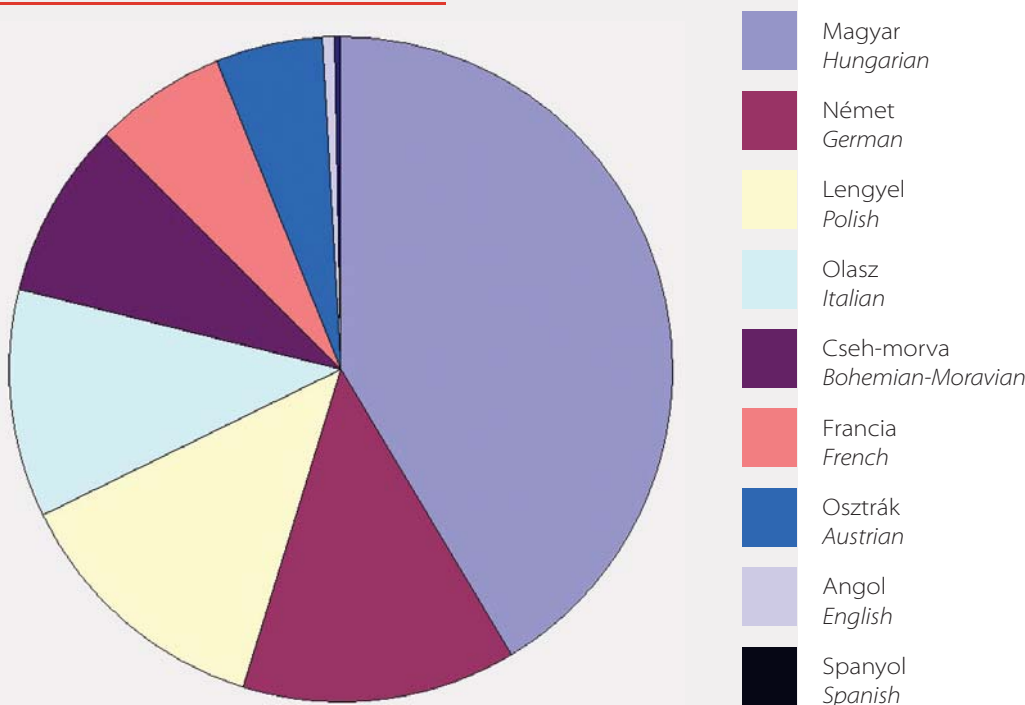
Az 1966-ban alapított gyűjtemény a magyar gregoriánus forrásainak összegyűjtésére és az összehasonlító kutatásokhoz szükséges külföldi források beszerzésére jött létre. Kb. 300 magyar vonatkozású és több mint 500 külföldi forrásával egyedülállóan jeleníti meg a régi magyar zenetörténet emlékeit, egyes régiókra vonatkozóan pedig nemzetközileg is a zenei középkorkutatás egyik jelentős gyűjteménye, amely jól reprezentálja a magyar hagyománnyal kapcsolatba hozható valamennyi regionális vagy intézményi gyakorlatot.

Microfilm Collection

The collection, founded in 1966, was aimed at making Hungarian plain chant sources accessible in a central location, as well as obtaining foreign sources for purposes of comparative research. With its cca. 300 microfilm copies related to Hungary and more than 500 copies of foreign origin, this collection presents in a unique manner the source material of Hungary's early music history. In terms of individual regions, it is an internationally significant collection for the research of medieval music given that it includes all regional or institutional practices that can be associated with the Hungarian tradition.

Filmek aránya a források provenienciája szerint

Proportion of the microfilms by provenance of the reproduced sources

Digitális forrásgyűjtemény

1997-ben a Zenetudományi Intézet keretében a mikrofilmgyűjtemény digitalizálására alkalmas műhely létesült, továbbá megtörtént a digitalizálás és archiválás módszereinek kidolgozása. 2000 óta a munka egyenletes ütemben folyik, mára a gyűjtemény 70 százalékának elkészült a megőrzésre, illetve használatra szolgáló digitális változata. A források tudományos feldolgozása szempontjából igazi paradigmaváltást jelent, hogy az intézet belső hálózatán keresztül a teljes gyűjtemény egyidejűleg hozzáférhetővé vált. 2001 óta a digitalizált források internetes katalógusa is elérhető: <http://earlymusic.zti.hu/cd-catalogue/cd-catalogue.html>.

Digital Source Collection

In 1997 a workshop for the digitization of the Microfilm Collection was set up at the Institute for Musicology. At the same time, the methods of digitizing and archiving were worked out. Since 2000, the project has been carried out at a steady pace so that by now 70% of the microfilms are available in a digital format, ensuring both the preservation and the accessibility of the sources. The fact that the entire collection is available through the internal network of our institute constitutes a major paradigm shift in the field of scientific source processing. Since 2001, the online catalogue of the digitized sources can be accessed at <http://earlymusic.zti.hu/cd-catalogue/cd-catalogue.html>.

Az 1970-es évek elején vette kezdetét a magyarországi gregoriánus énekeinek szisztematikus átírása modern kottával, műfajonként szétválogatva, illetve egyes műfajok esetében dallamaik zenei rendezése.

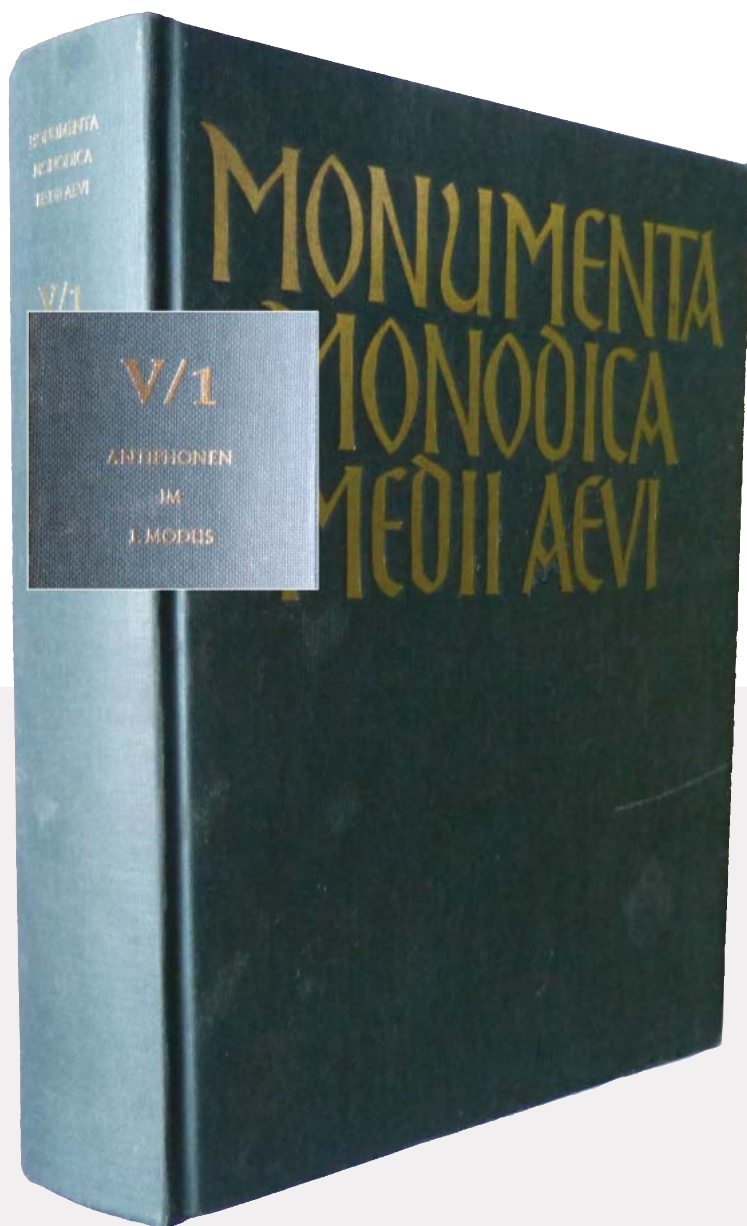
The systematic transcription of the Hungarian chant repertory in modern musical notation, the selection of the songs into genres, and the categorization of the melodies within individual genres according to musical criteria was initiated in the early 1970s.

Antifónák

Az offíciium zsolotározásához tartozó műfaj teljességre törekvő gyűjteménye majdnem három évtized alatt jutott el az énekanyag „katalogizálásától”, majd zenei rendezésétől, valamint a zenei variánsok megállapításától a számítógépes nyilvántartáson és kottagrafikán keresztül az „összkiadásig”.

Antiphons

For the complete collection of this genre, belonging to Office psalmody, it took almost three decades to get from the cataloguing and the musical classification of the material, as well as the identification of the melodic variants, through the phases of digitization and musical engraving to the stage of the complete edition.

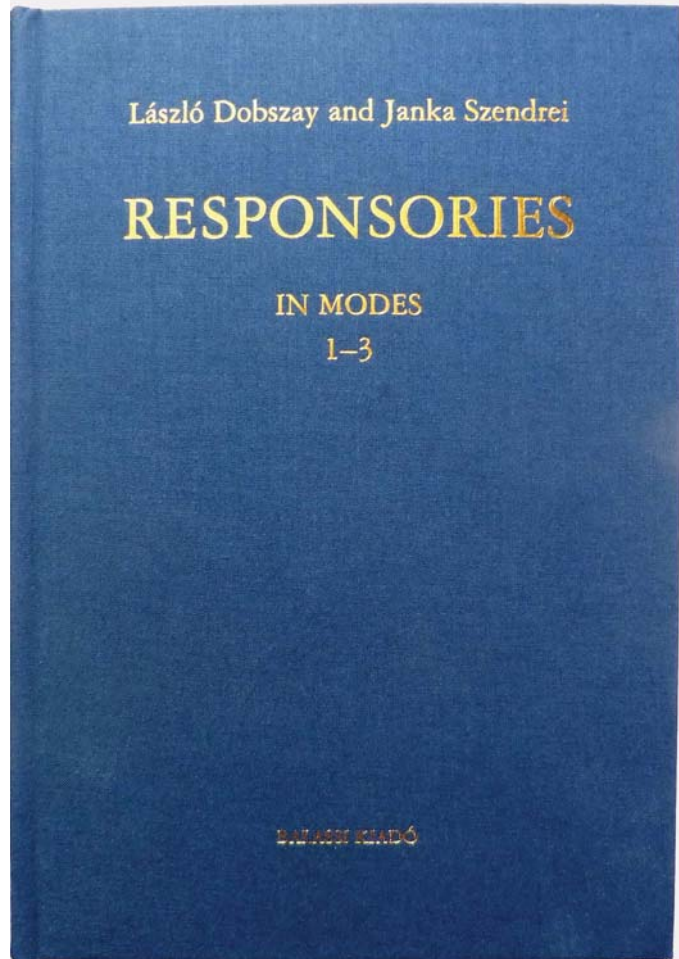
László Dobszay–
Janka Szendrei
(ed.), *Antiphonen.
Monumenta
Monodica Medii
Aevi, Band V:
Antiphonen*
(Kassel–Basel, etc.:
Bärenreiter, 1999)

Responzóriumok

A responzóriumok elemzéséhez szinoptikus összehasonlításra alkalmas, később bővíthető kottás táblapok készültek néhány magyar és összehasonlításra kiválasztott külföldi forrás alapján. 1999-ben a munka az anyag teljessé tételével, számítógépes katalogizálással folytatódott. A későbbiekben a számítógép használata immár szükségtelenné tette a papíralapú segédanyagokat; a gyűjtemény nyilvántartása, dallamainak átírása és kiadásra történő előkészítése teljes egészében digitális technikával valósult meg.

Responsories

In the first phase, the great responsories of the Night Office had been compiled in synoptic tables on the basis of a few important Hungarian sources and several foreign ones, selected for comparison. In 1999 the work continued with the addition of still missing melodies and the preparation of an electronic inventory for the whole repertoire. The card catalogues and various kinds of paper documents were gradually replaced by their digital copies; finally all indices and transcriptions, as well as the complete preparation process of editing, became entirely digitally-assisted.

László Dobszay–Janka Szendrei (ed.),
Responsories I–II.
 (Budapest: Balassi Kiadó, 2013)

Graduále-dallamtár

A mise saját énektételeit (*proprium*) tartalmazó dallamtár, amely nem kiadási céllal, hanem segédanyagként készült. Tartalma: kéziratos szinoptikus táblázatok műfajonként – introitus, graduále, alleluja, offertórium, kommunió – alfabetikus rendben. Az 1990-ig hozzáférhető valamennyi magyarországi graduále és összehasonlításra kiszemelt néhány külföldi forrás teljes *proprium*készletét tartalmazza.

Proper Chants

The collection contains transcriptions of the Proper chants of the Mass, prepared not for an edition but as research material. It consists of transcriptions of the melodies in synoptic tables, classified according to the individual genres in alphabetical order (Introit, Gradual, Alleluia, Offertory, and Communion). This collection contains the complete Proper repertory of the Hungarian graduales available before 1990 and of several foreign sources selected for purposes of comparison.

Graduáletörredék,
15. sz. vége. Központi
Papnevelő Intézet
Pálos Könyvtára,
No. 122.

*Fragment of a Gradual,
end of the 15th century,
Pauline Library of the
Central Seminary
of Budapest, No.122.*

Liber Introituum, 1737. Budapest,
Egyetemi Könyvtár, A 122.

*Liber Introituum, 1737. Budapest,
University Library, A 122.*

Ordináriumkatalógus

Az 1970-es években néhány reprezentatív magyar forrás kiírását követően, 1993-tól indult meg nagyarányú bővítése. A cél az ordináriumdallamok teljes magyar repertoárjának áttekintése és az európai dallamkészletet bemutató külföldi katalógusokhoz való hozzájárása volt, majd ennek nyomán egy új közép-európai dallamtár létrehozása magyar, cseh–morva, osztrák és lengyel források feldolgozása révén. Maga a dallamtár több mint 200 dallam adatait és átírását tartalmazza 100-nál több forrásból, a tudományos feldolgozás eredményeit pedig dallamkatalógus formájában publikálták 2009-ben.

Chants of the Mass Ordinary

Following the transcription of a few representative Hungarian sources in the 1970s, this collection has been extended on great scale since 1993. The main goal is to survey and investigate the Hungarian repertory of ordinary chants in its integrity and to create a comprehensive Central European melody collection through the systematic and simultaneous examination of Hungarian, Bohemian–Moravian, Austrian, and Polish manuscripts. This collection contains more than 200 different melodies transcribed from more than 100 manuscript sources. In 2009 the results of the scientific processing, as well as a brief outline of the collection, were published in a melodic catalogue.

Gábor Kiss, *Ordinarius-Gesänge in Mitteleuropa. Repertoire-Übersicht und Melodienkatalog. Monumenta Monodica Medii Aevi, Subsidia Band VI* (Kassel–Basel, etc.: Bärenreiter, 2009)

Történeti Énektár

Az 1964-ben, még a Népzene Kutató Csoport keretében megalapított gyűjtemény célja a népi gyakorlatban élő magyar egyházi népdalok gyűjtése és lejegyzése volt, valamint azok hozzárendelése a régi énekeskönyvi adatokhoz. A több évtizeden át fejlesztett dallamtár a kiegészítő segédletek (betűrendes és földrajzi mutatók) mellett nagyjából 15 ezer dallamot tartalmaz hozzávetőleg 300 dallamtípusba rendezve. Alapjául szolgált a „sárga könyvként” emlegetett kétkötetes kiadványnak: Szendrei Janka – Dobszay László – Rajeczky Benjamin, *XVI–XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979).

Historical Hymn Collection

The purpose of this collection, established in 1964, was to collect and transcribe Hungarian religious songs and church hymns and to collate them with the repertory of church song books from the past. The collection contains 15,000 items, classified in 300 melody types. The collection served as a basis for the two-volume edition, informally referred to as the “Yellow Book”:

Janka Szendrei – László Dobszay – Benjamin Rajeczky: *XVI–XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben [16th - and 17th-century Melodies in the Folk Memory]* (Budapest: Akadémiai Publishing House, 1979).

Stabat mater-dallam a Kájoni kódexből és népi variánsa

A *Stabat mater* melody from the Kájoni Codex and its variant from the folk tradition

PG 15. 841:5549

15.

Kód. 54b

Stabat Ma-ter [dó-lo-ro-sa Dum-pen-de-bat-fi-li-us]

Jux-ta cruce-m la-cri-mo-sa,

D—Sz: I g b a a, 2 j e b e r k a y.

15.

(Stabat Mater dolorosa)

A. Kód. 54, orgonabulátúra. — D—Sz 54. [Diss. trsa.] tenorok, a. f.: d.
A Kájoni-kódexben, a dallamot és leírását tartalmazó találatára mellett, és a megjegyzés aitt: „Pater Michael Fenei tait Colossorum”. Kézirat Széplő: I. m. 118. 1909. 294., ezzel az észrevétellel: „Fenei Mihálytól, akitől ezt a dallamot Kájoni leírta, vannak kéziratai. Kájoni nagy leírásos hymn-gyűjteményében.” — A mintegy száz évvel későbbi leírásos feljegyzés arról tanúskodik, hogy a dallam továbbra is, leg-
alább a kézirati gyakorlatban, jelentős változásokon esett keresztül. Ennekorribb, összehasonlító volt. További sorsáról nem tudunk. Fenei tait, a 70. lapos a 104. jegyben megtalálhat.

B. Az eredetileg magánimánus szónokletének, Mátyás-éneke, csak a XVIII. században lett hivatalosan segédlet (R. H. 19418.); ezután pedig Jacopone da Todié (1306), ill. Szent Bonaventurának (1274) tulajdonították. Közli még: Kájoni Cant. 1670. 172., 1710. 127., Kájoni Hymn. 875. 130. var.). Az orgona-találatára Kájoni kódexben csak az első két szó található, a zárójelben lévő rész kiegészítés. Szegedi a szöveget négy-
szoros elgondolással, ennek a változatnak eredete ismeretlen.

A Stabat Mater legrégibb idélt változata (Alta n' Isarova Anya keresse fíndi szalmában) először Lajnal Mátyás énekeskönyvgyűjteményében (1629. 173.); ezt követi az a CC 1651. 60., 1675. 86., 1703. 80. és a többi gyűjtemény: Zsoltány I. 61/a (1651b), Kájoni Cant. 1670. 174., 1710. 128., Kájoni Hymn. 875., Pálfi M. k. 21/a és 31/a. A XVIII. században keresett (Bozoki 1707. 166., Szendrői 1801. 150.) egészen a leg-
újabb előzőkig általában ezt a szöveget vették át énekeskönyveink. Kiseb nagyobb kiegészítéssel. Néha folytatással a 12. sz. jegyzetben említett. Egy harmadik korábbi fordítás is ismeretes: Alla keresztet Szia Anya, fájlatokkal teljes Bánya (Sz. 292.) a 17/b dallam: ez nem terjedt el.

884
11

V—#VII—b3
d t e z e d e m e z

841:3184

$\text{♩} = 72$

Nap-ja Isten harag-jának

Végét veti e világ-nak.

Ez szavok a prófétáknak.

CAO-ECE (Corpus Antiphonarium Officii - Ecclesiarum Centralis Europae)

Az 1980-as években Dobszay László által kidolgozott program Közép-Európa középkori zsolozsmakészleteinek feltárását, adatbázisokba rendezését, összehasonlító elemzését és közreadását tűzte ki céljául. A koncepció lényege a tradíció meghatározó, illetve járulékos elemeinek különválasztása, a források, forráscsoportok, hagyományok és alhagyományok rendszerének rekonstrukciója a teljes készlet alapján. Az összehasonlító forráselemzés végcélja a teljes, ún. „ideális” zsolozsmarend előállítása úgy, hogy közben az egyes források egyedi megoldásai is vizsgálhatók maradnak. Az első „kísérleti” kötet 1988-as megjelenését 1990 és 2014 között tizenkét önálló kötet követte Salzburg, Bamberg, Prága, Esztergom, Kalocsa–Zágráb, Erdély–Várad, Aquileia zsolozsmáival. 2007-től a CAO-ECE online változata is hozzáférhető.

This project, launched during the 1980s by László Dobszay, aims on one hand to investigate and compare medieval Central European Office repertories, on the other hand to edit and publish their inventories. The very heart of the concept is discerning the substantial and accessory components of the various traditions and reconstructing the system of individual sources, source groups, main traditions, and subtraditions, based on the examination of the complete repertory. The final purpose of the comparative analysis is to establish an “ideal” Office repertory, preserving at the same time the individual variants of the various sources. Since the publication of the first “preliminary” volume in 1988, twelve further volumes were published between 1990 and 2014, containing the Offices of Salzburg, Bamberg, Prague, Esztergom/Strigonium, Kalocsa-Zagreb, Transylvania-Várad, and Aquileia. Since 2007 an online version of CAO-ECE is also available.

Gradualia

A 2009-ben Kiss Gábor által kidolgozott projekt célja a mise énekeinek és az énekek liturgikus elrendezésének összehasonlító vizsgálata. Az összehasonlíthatóság érdekében az egyes források tartalma egységes rendszerű inventáriumokba kerül, ily módon – a CAO-ECE-hez hasonlóan – lehetővé válik a források, forráscsoportok és hagyományok lényegi elkülönítése. A 2009 óta elkészült több mint száz forrás inventáriumá megtekinthető és összehasonlítható a következő címeken: www.zti.hu/earlymusic/gradualia/gradualia.html (2011); www.gradualia.eu (2012).

The aim of this project, founded by Gábor Kiss in 2009, is the comparative study of Mass chants and their liturgical arrangements. For the sake of comparison, the contents of the sources are standardized and stored within inventories arranged according to a liturgically defined numbering system that assigns the same number to the (temporally and functionally) identical point in the liturgical structure, similarly to CAO-ECE. Since 2009, more than 100 Mass sources have been indexed and can be inspected and compared on the following websites: www.zti.hu/earlymusic/gradualia/gradualia.html (2011); www.gradualia.eu (2012).

Esztergom, Főszékesegyházi Könyvtár, Mss. I.1, 3b, f. 8v. Az 1500 körül készült Bakócz-graduále „az esztergomi gregorián tradíció utolsó emlékműve, legjelesebb összefoglalása.” (Szendrei Janka, 1981.)

Esztergom, Cathedral Library, Mss. I.1, 3b, f. 8v. The Bakócz Gradual, prepared around 1500, is “the last monument and the most outstanding summing up of the Esztergom plainchant tradition.” (Szendrei Janka, 1981.)

Mos patriae

Csaknem hétszáz éves hazai életútja során a „magyar” gregoriánus az európai *cantus planus* részeként alakította ki saját énekkészletét és zenei változatrendszerét. Sajnos e hagyomány tanúit, a kódexeket történelmi események egész sora tizedelte meg.

A megcsappant, mégis jelentős forrásanyag (kódexek és töredékek) elsősorban zenei jellegű feltárása, rekonstrukciója áll a régizenetörténet-kutató műhely munkájának középpontjában a ZTI fennállása óta. A források átfogó elemzése, valamint az énekkészlet összeállításának, a dallamváltozatoknak és a kottaképeknek az együttes vizsgálata arról tanúskodik, hogy a magyarországi hagyomány, a *consuetudo huius regni* európai összehasonlításban is szokatlanul egységes volt. A *mos patriae* meghatározott rendjébe a falusi plébániatemplom használati könyve éppúgy beilleszthető, mint a székesegyházak gazdagon illuminált, reprezentatív díszkódexei.

In the course of its nearly 700-year-old history, the Hungarian tradition developed its own chant repertory and system of musical variants as part of the European cantus planus. Due to numerous historical vicissitudes, the witnesses of this tradition – i.e. the codices themselves – were unfortunately destroyed to a much greater extent than the European average. Ever since the establishment of the Institute for Musicology, the main task of the department dedicated to early music history has been to investigate this source material. The comprehensive analysis of the sources and the simultaneous examination of their chant repertory, melodic variants, and notation show that the Hungarian tradition (consuetudo huius regni) was strikingly uniform as compared to that of other European countries. This mos patriae comprises the simple books of rural parish churches and the richly-decorated representative codices of cathedrals alike.

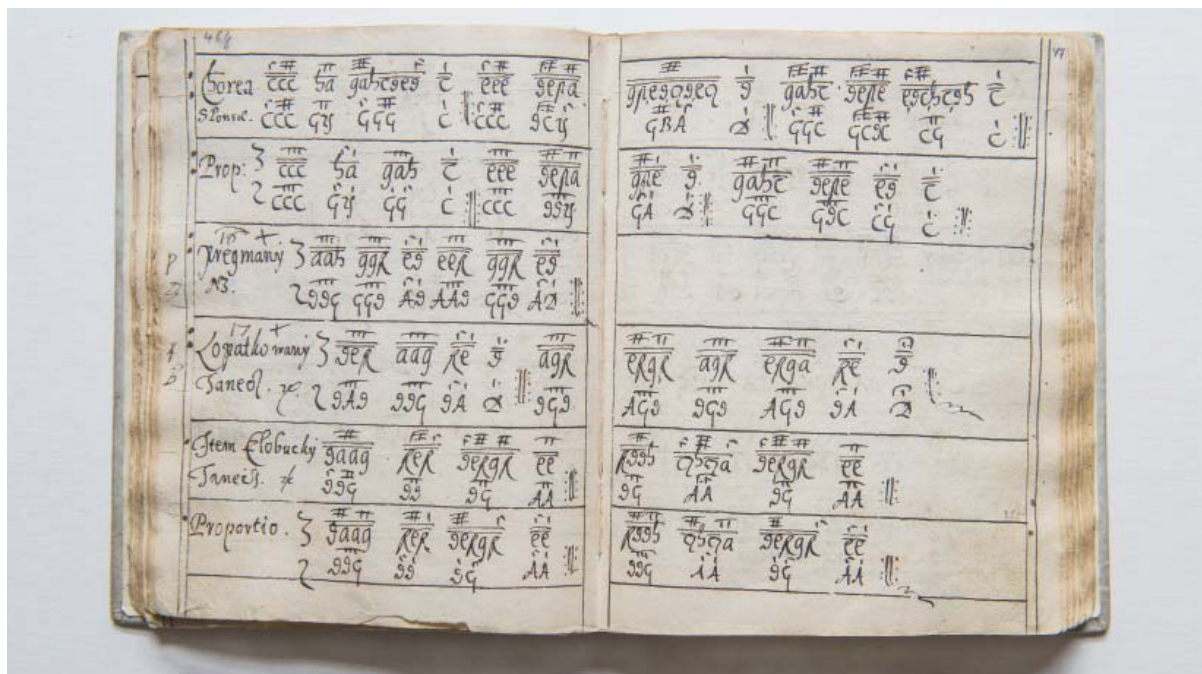

Csíksomlyói Ferences Rendház könyvtára, A V 5/5252, f. 8. Az erdélyi hagyománykör miseforrásainak szerényebb, vidéki képviselője a 16. századból származó Csíksomlyói Kancionále

Csíksomlyó, Library of the Franciscan Monastery, A V 5/5252, f. 8. The Csíksomlyó Cantional, originating from the 16th century, is a regional and simpler representative of the Transylvanian Mass tradition

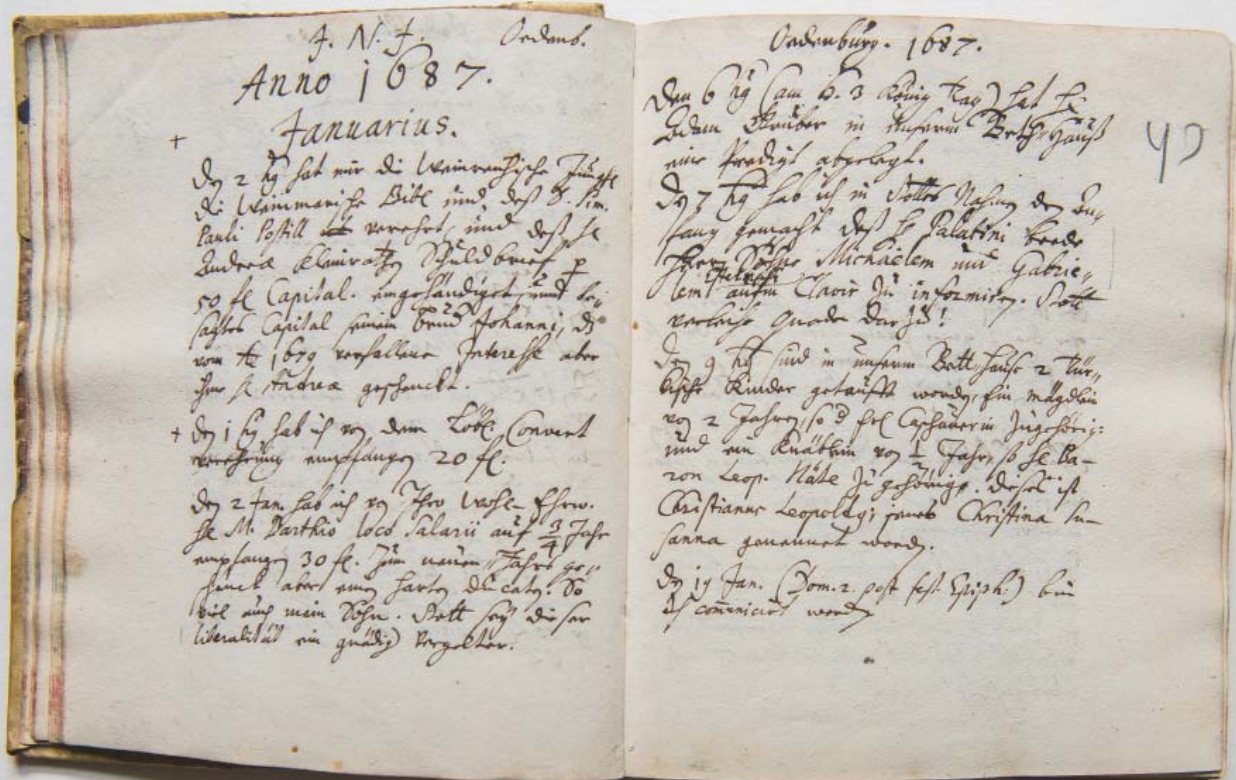
A Zenetudományi Intézet negyvenéves történetében a magyar zenetörténet kutatása főként a zene társadalmi szerepét jelző történeti dokumentumok vizsgálatára, az egyes korszakokban Magyarországon keletkezett, illetve használt zeneművek kottás forrásainak feltárására, ezek kritikai kiadásban történő közreadására, majd – elegendő anyag összegyűjtése után – zenetörténeti összefoglalások készítésére irányult. A 16–17. században az ország szétszakítottága folytán eltérőek voltak a zenei művelődés lehetőségei: a Magyar Királyság és Erdély területén megerősödött a városi zenekultúra, német és olasz minták nyomán használták a korszerű, többszólamú énekes műfajokat. A protestáns vidékeken kialakult a gregorián ének anyanyelvre fordított változata, amely a graduálkötetekben maradt fenn.

Throughout the forty-year history of the Institute for Musicology, research in Hungarian music history was mainly focused on the examination of historical documents highlighting the social role of music, the exploration of sources with musical notation created and used in Hungary during particular periods, the publication of musical pieces in critical editions, and – once sufficient material had been collected – the elaboration of syntheses in music history. During the 16th and 17th centuries, as the country was torn apart, the possibilities of music education and culture varied in the different areas. The urban music culture flourished in the Kingdom of Hungary and in Transylvania; modern genres of polyphonic singing of German and Italian origin were in use; and new fashions in instrumental music were followed. In the Protestant regions the Gregorian chant was translated into the vernacular language, which has been preserved in Gradual volumes.

Vietoris tabulatúrák könyv (kódex), 1675 körül – MTA Könyvtára Kézirattár: K 88; szlovák–magyar együttműködésben készült közreadása: *Musicalia Danubiana 5*. A vegyes gyűjtemény betű-tabulatúrában lejegyzett magyar világi énekeket, szlovák egyházi énekeket, nemesi és néptáncokat, valamint magas trombitára, azaz klarínóra írt darabokat tartalmaz

Vietoris Tablature Book (Codex), cca. 1675 – Manuscript Collection of the Library of HAS: K 88, published with Slovak–Hungarian collaboration in: Musicalia Danubiana 5. This mixed collection notated in alphabetic tablatures contains secular songs in Hungarian, Slovak church hymns, noblemen's dances and folk dances, as well as pieces for clarino i.e. high trumpet

Johannes Wohlmuth naplója, 1685–1705 – Országos Evangélikus Levéltár: AGE V. 25; műveiről: *Musicalia Danubiana* 22. Wohlmuth 1686-tól három évtizeden át egyházzene-igazgatóként működött a soproni evangélikus egyházban. 1685-től vezetett naplója életéről, tevékenységéről, tanítói munkájáról egyaránt tudósít

Johannes Wohlmuth's Diary, 1685–1705 – Central Archives of the Lutheran Church in Hungary: AGE V. 25; on Wohlmuth's works see: *Musicalia Danubiana* 22. Wohlmuth was active for three decades from 1686 as a church music director in the Sopron Lutheran Church. His diary, started in 1685, informs us on his life, his activities, and his work as a teacher

A 18. században az ország újraegyesítésével elkezdődött a zenei intézményrendszer újjászervezése, amelyben a katolikus egyházszerkezet mellett számos főúri és főpapi mecénásnak is kimagasló szerep jutott. Ezen belül az Esterházy hercegi udvar Joseph Haydn nevével fémjelzett zeneélete jelentős nemzetközi érdeklődést ébresztő kutatási téma, amelybe a magyar zenetudomány is sikerrel kapcsolódik be, mivel a források nagy része Budapesten található. Az elmúlt évtizedek kutatásai nyomán több olyan komponista arcéle is kirajzolódott, akik Ausztriából vagy Csehországból ideszármazva Magyarországon töltötték pályájuk hosszabb aktív szakaszát (Anton Zimmermann Pozsonyban, Georg Druschetzky Pozsonyban és Budán, Georg Lickl Pécssett). Rajtuk kívül a magyar nemzetiségű Istvánffy Benedek, a győri székesegyház zeneigazgatója emelkedett ki a feledés homályából, akit kis számú, ám magas színvonalú késő barokk alkotása a korszak legjelentősebb hazai zeneszerzőjévé avat. E komponisták művei a *Musicalia Danubiana*-sorozatban jelentek meg, így a mai muzikusok és közönség érdeklődését is felkelthették.

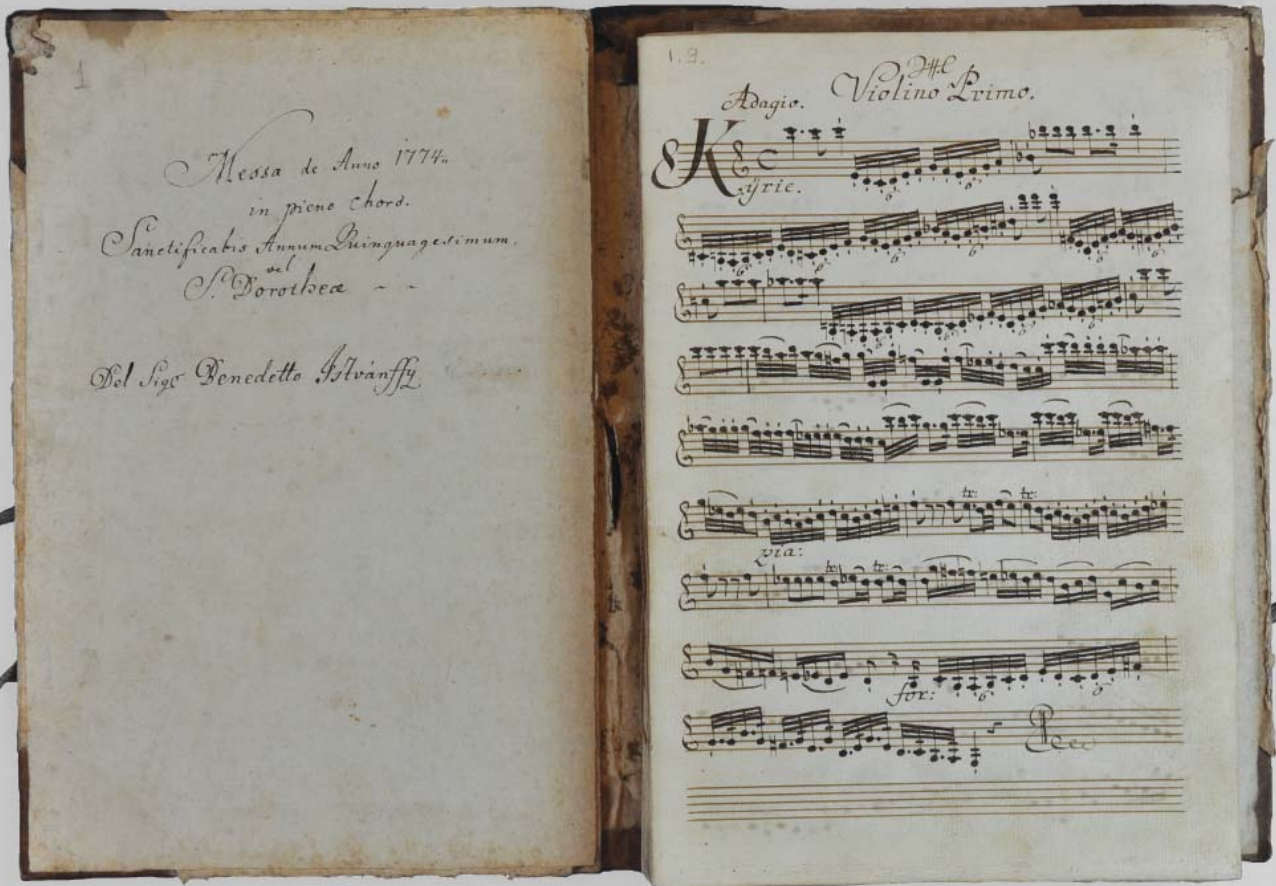
In the 18th century the country's reunification brought the reorganization of the musical institutions, a process in which – in addition to the Catholic Church – many aristocrats and high priests played an important role as Maecenases. In particular, the musical life at the court of Prince Esterházy hallmarked by Joseph Haydn is a topic of major international interest that Hungarian musicology was able to join successfully, as most of the sources are located in Budapest. Recent decades of research have also outlined the profiles of a number of composers of Austrian or Czech origin who spent the longer active stage of their career in Hungary (Anton Zimmermann in Pozsony, Georg Druschetzky in Pozsony and Buda, Georg Lickl in Pécs). Apart from them, Benedek Istvánffy, the ethnic Hungarian music director of the Győr Cathedral emerged from the oblivion as the most significant composer of the country in the period with his few, but all the more remarkable late Baroque creations. The works of these composers were published in the series Musicalia Danubiana and aroused the interest of today's musicians and audiences as well.

Anton Zimmermann: *Cantata a 15*, Zieh'et ein zu diesen Thoren [Pozsony, 1776], MTA BTK ZTI Könyvtár, Major-hagyaték, Fond 2/15

Anton Zimmermann (1741–1781) pályája utolsó évtizedét töltötte Pozsonyban, néhány évig Batthyány József herceg-prímás zenekarát vezette. Kantátája a pozsonyi evangélikus templom avatására készült, 1776-ban.

Anton Zimmermann (1741–1781) spent the last decade of his career in Pozsony, where he led for a few years Archbishop József Batthyány's orchestra. His cantata was composed for the consecration of the Pressburg Lutheran church in 1776.

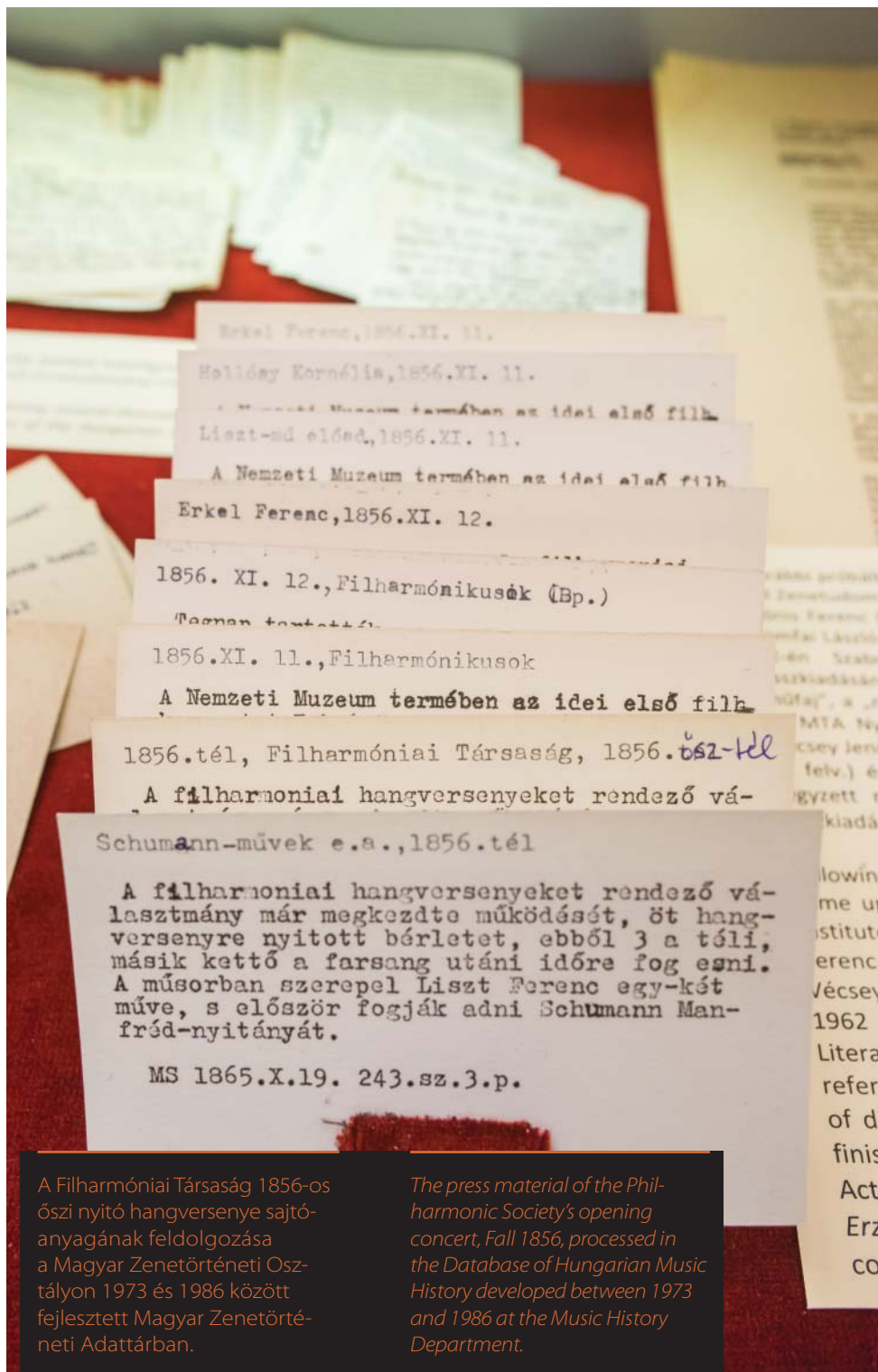
Istvánffy Benedek: Missa Sanctificabis Annum Quinquagesimum [Győr, 1774], Győri Egyházmegyei Levéltár, AMC I-9

Istvánffy Benedek (1733–1778) 1766-tól volt a győri székesegyház zeneigazgatója. Tizenkét fennmaradt műve valószínűleg csupán töredéke a teljes életműnek. Miséje Zichy Ferenc győri püspök pappá szentelésének 50. évfordulójára készült, 1774-ben (közreadása: *Musicalia Danubiana* 13).

Benedek Istvánffy (1733–1778) was Kapellmeister at the Győr cathedral from 1766. His twelve surviving works constitute probably only a fraction of the entire oeuvre. With his Mass he celebrated the fiftieth anniversary of the ordination of Bishop Ferenc Zichy in 1774 (published in *Musicalia Danubiana* 13).

A 19. század első felében átalakul a zeneélet szerkezete: az új intézmények, mint a rendszeres operajátszás és a hangversenyélet, a zeneműkiadás és a sajtó, a kutatás lehetőségeit és irányait is átrendezi. A csekély számú zenei szaklap feldolgozása mellett át kellett tekinteni a sajtótermékek széles körét is, valamint a nyomtatásban megjelent kottatermést. Az így összegyűlt adattár lehetővé tette egyes résztémák összegzését, amelyek a *Műhelytanulmányok a magyar zene-történethez* sorozatban jelentek meg. Ugyanezek a kutatások járultak hozzá Erkel művei jegyzékének elkészítéséhez vagy Liszt Ferenc 1867 utáni magyarországi működésének, illetve magyarországi hagyatékának feldolgozásához is.

*The first half of the 19th century saw a structural transformation of the musical life: the new institutions, like the regular opera and concert performances, music publishing, and the press, rearranged the opportunities and the directions of research. Apart from processing the music journals, few in number, a wide range of press products and the corpus of printed sheet music had also to be considered. The data collected this way allowed for summaries of particular sub-topics, published in the series *Műhelytanulmányok a Magyar Zene-történethez* [Studies to the Hungarian Music History]. This research also led to monographs processing the inventory of Erkel's works, or Ferenc Liszt's post-1867 activity and his legacy in Hungary.*

A Filharmóniai Társaság 1856-os őszi nyitó hangversenye sajtóanyagának feldolgozása a Magyar Zene-történeti Osztályon 1973 és 1986 között fejlesztett Magyar Zene-történeti Adattárban.

The press material of the Philharmonic Society's opening concert, Fall 1856, processed in the Database of Hungarian Music History developed between 1973 and 1986 at the Music History Department.

Liszt autográf fogalmazványa a Magyar király-dal partitúrájának első kiadásához a mű előadási lehetőségeiről. MTA BTK Zenetudományi Intézet Szakkönyvtára, Major-hagyaték, Fond 2/120

Liszt's autograph draft for the first edition of the score of Ungarisches Königslied on the possibilities of the performance. Institute for Musicology of the RCH HAS Library, Major Legacy, Fond 2/120

(Auf der ersten oder zweiten Seite, nach dem ungarisch und deutsch Text, zu drucken)

Bemerkung.

Dieses ungarische Königslied kann in ~~neuen~~ Weisen aufgeführt werden, wozu die fünf vorhandenen Ausgaben dienen.

1. Orchester - ohne Gesang.
2. Männer Chor, - Tenor und Bass ohne Begleitung.
3. Gemischter Chor, - Sopran, Alt, Tenor und Bass, - ohne Begleitung.
4. Männer Chor, mit Begleitung.
5. Gemischter Chor, mit Begleitung.
6. Baryton Solo Stimme mit Piano forte oder Orchester Begleitung.
7. 8. Piano forte Transcriptionen, 2 und 4 händig, in welchen die 2 Takt, die Varianten und Schluss Verlängerung vorkommen.

9. Kraben oder Mädchen Chor, in 3 Takt, mit Piano forte und Alt mit ohne Begleitung.

Az operakultúra legfontosabb színtere a Nemzeti Színház, amelynek zeneigazgatója évtizedeken át a magyar nemzeti opera legnagyobb alakja, Erkel Ferenc volt. Az operatársulat működésének részletekbe menő feltárása, a zenei művelődésben játszott központi szerepének értékelése mellett a kutatás egyik legfontosabb feladata Erkel operáinak az évszázados „javításoktól” megtisztított kottaszövegét kritikai kiadásban a mai zenei gyakorlat rendelkezésére bocsátani.

The most important scene of the opera culture was the National Theatre. For decades its music director was Ferenc Erkel, the greatest figure of the Hungarian national opera. In addition to the detailed exploration of the opera company's activity and the assessment of its central role in the musical culture, the main task of the research consists of submitting to the contemporary musical practice the critical edition of Erkel's operas with a musical text purified from the century-old "corrections."

Erkel Ferenc: *Hunyadi László. No. 12b Aria.* Az Anne de la Grange számára komponált betétária autográf partitúrája, 1850 – OSZK Zeneműtár: Ms. mus 7. Közreadása: *Erkel Ferenc Operák 2/2, 421–441.*

Anne de la Grange 1850 nyarán vendégszerepelt a Nemzeti Színházban. Tizenkét alkalommal énekelte magyarul Szilágyi Erzsébet szerepét. La Grange betétáriájának eredeti változatát hamarosan leváltotta az a feltehetőleg Erkel Sándor által készített áthangszerezés, amely az 1870-es évektől napjainkig meggyökeresedett az opera előadói gyakorlatában. Csak a kritikai összkiadás állította vissza az eredeti változatot.

Ferenc Erkel: *Hunyadi László. No. 12b Aria.* Autograph score of the insertion aria composed for Anne de la Grange, 1850 – National Széchényi Library, Music Collection: Ms. mus 7. Published in: *Ferenc Erkel Operas 2/2, 421–441.*

Anne de la Grange appeared as a guest at the National Theatre in the summer of 1850. She sang twelve times the role of Szilágyi Erzsébet in Hungarian. The original version of the La Grange aria was replaced by a version rearranged presumably by Sándor Erkel which became a steady part of the opera's performance practice from the 1870s up to the present day. It was only the critical edition that restored the original version.

Erkel Ferenc: *Bánk bán*. Melinda altató-
dalának vázlata a Tisza-parti jelenethez –
OSZK Zeneműtár: Erkel Gyula hagyatéka

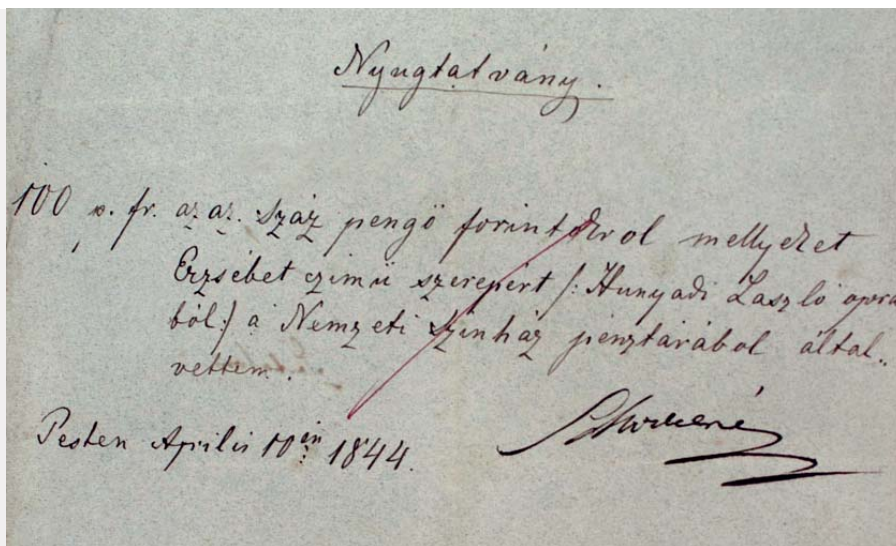
Az opera vegyes lejegyzésű szerzői partitúrája és partitúrafogalmazványai – bennük többek között Erkel fiainak, Gyulának és Sándornak az írásával – bonyolult kompozíciós folyamatot mutatnak. A teljes mértékben autográf kompozíciós források egyike az örülési jelenet első szakaszát tartalmazó fogalmazvány.

Ferenc Erkel: *Bánk bán*. *Draft for Melinda's lullaby sung at the banks of the River Tisza* – National Széchényi Library, Music Collection: *legacy of Gyula Erkel*

The opera's score and its earlier drafts – containing amongst others the writings of Erkel's sons, Gyula and Sándor – suggest a complex compositional process. One of the rare entirely autograph compositional source is a short score that contains the mad scene.

29

Receipt of the sum Mrs. Rosalia Schodel, née Klein, received for playing the role of Szilágyi Erzsébet. National Theatre, April 10, 1844 – National Széchényi Library, Theatre History Collection, Fond 4/ Fond 4/177.14

Schodelné Klein Rozália elismervénye a Szilágyi Erzsébet alakításáért kapott összegről. Nemzeti Színház, 1844. április 10. – OSZK Színháztörténeti Tár, Fond 4/ Fond 4/177.14

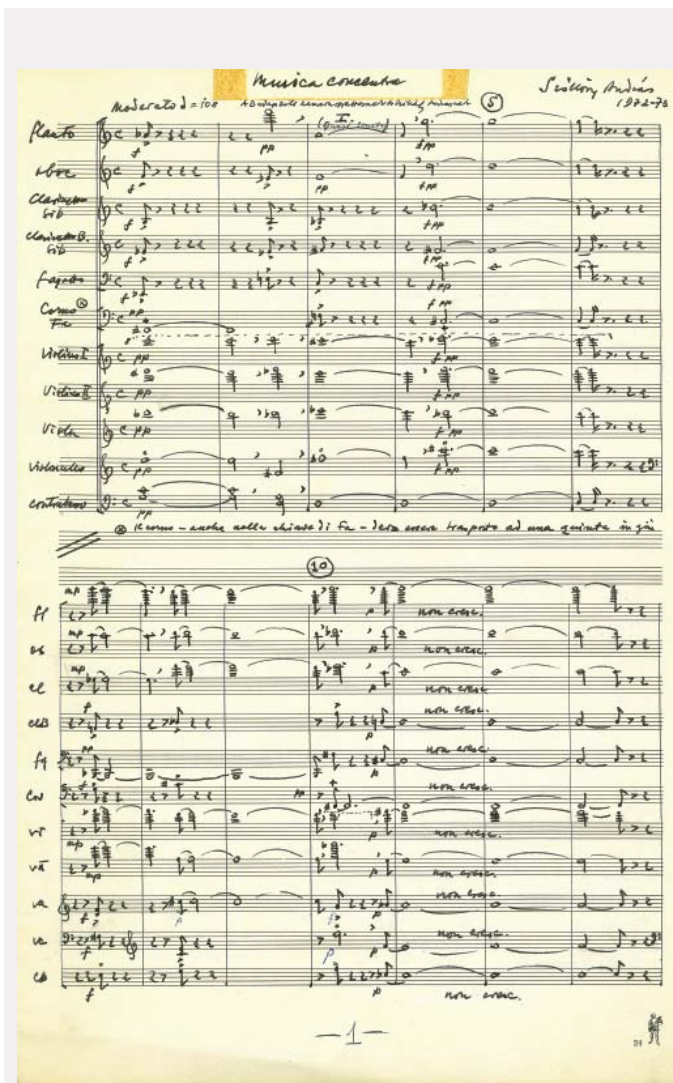
A 20. századi forrásfeltárás jelentős eredménye az 1945 előtti budapesti hangversenyek adatbázisának elkészítése, az 1945 és 1956 közötti évek zeneérettel és zeneoktatással foglalkozó levéltári dokumentumainak közreadása, valamint ugyanezen időszak hangversenyéletének elemzése. Részletekbe menően foglalkoztak Weiner Leó, Lajtha László és Veress Sándor munkásságával. Eddig közel harminc 20. századi komponistáról jelentettek meg filológiai-ment meg alapozott műjegyzékeket és az életművek elemzését tartalmazó kismonográfiát a *Magyar Zeneszerzők* sorozatban.

A 19–20. századi kutatásokat elősegítette, hogy a Zenetudományi Intézet e korszakokból a primér források egyre gyarapodó archívumaival is rendelkezik. A római Sgambati-gyűjtemény Liszt-dokumentumai mellett Major Ervin zene-történész hagyatéka a 19. századi kottanyomtatványok egyik leggazdagabb tárháza. Ezek mellett Dohnányi Ernő és Lajtha László hagyatékának jelentős részét ugyancsak itt őrzik, újabban pedig a „Lendület” 20–21. századi Magyar Zenei Archívum és Kutatócsoport működése révén Szöllősy András, Ránki György, Bozay Attila és mások eredeti kéziratait is.

Weiner Leó a Léner-vonósnégyes tagjaival

Leó Weiner with members of the Léner String Quartet

Szöllősy András: *Musica concertante* (1972–73) – autográf kézirat, MTA BTK ZTI, „Lendület” Magyar Zenei Archívum

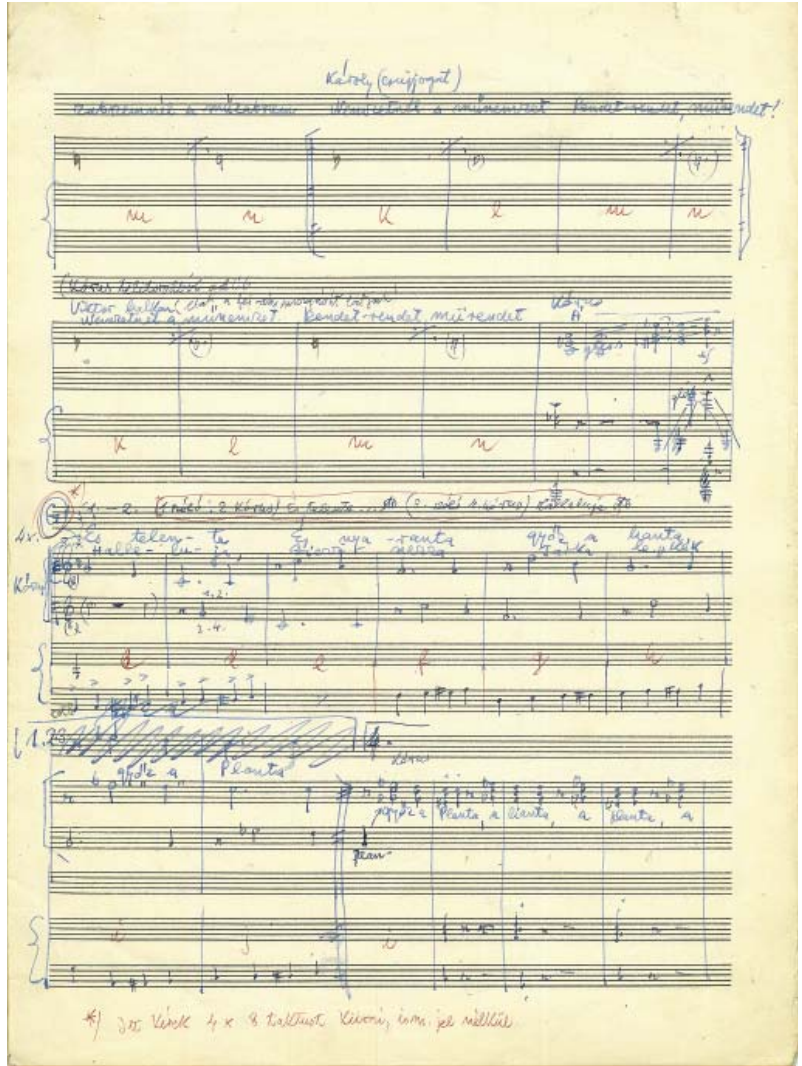
Szöllősy András (1921–2007) a 20. századi magyar zeneszerzés kiemelkedő alakja. *Musica concertante* című művét a Mihály András vezette Budapesti Kamaragyűttes számára írta.

András Szöllősy: *Musica concertante* (1972–73) – original manuscript, “Lendület” Archives for Hungarian Music of the IfM RCH HAS

András Szöllősy (1921–2007) was a prominent figure of 20th century Hungarian composition. His *Musica concertante* was written for the Budapest Chamber Ensemble led by András Mihály.

The most significant results of 20th century source exploration include: setting up a database of the concerts held in Budapest before 1945; publication of archival documents dealing with the musical life and musical education between 1945 and 1956; and the analysis of the concert life in the same period. The works of Leó Weiner, László Lajtha, and Sándor Veress had been examined in detail. Philologically founded work catalogues of nearly thirty 20th century composers, as well as the analyses of their oeuvres have been reported so far in the monograph series *Hungarian Composers*.

Research of the 19th and 20th century was facilitated by the fact that the Institute for Musicology owes an ever-growing archive of primary source material from this era, as well. In addition to the Liszt documents of the Sgambati collection from Rome, the legacy of music historian Ervin Major is a rich collection of 19th century printed sheet music. Furthermore, significant parts of Ernő Dohnányi's and László Lajtha's legacy, and more recently, through the activity of the "Lendület" 20th and 21st Century Hungarian Music Archive and Research Group, the original manuscripts of András Szöllösy, György Ránki, Attila Bozay, and others are also being preserved here.

Ránki György: Planta-dal az *Egy szerelem három éjszakája* című musicalből (1960) – autográf kézirat, MTA BTK ZTI „Lendület” Magyar Zenei Archívum

Ránki György (1907–1992) Kodály Zoltán tanítványaként kezdte pályáját. Sokoldalú, kiváló zenei humoráról ismert komponistaként az első magyar musicalhez is ő írt zenét.

György Ránki: *Planta*-song from the musical *Three Nights of Love* (1960) – original manuscript, “Lendület” Archives for Hungarian Music of the IfM RCH HAS

György Ránki (1907–1992) began his career as a disciple of Zoltán Kodály. As a versatile composer known for his outstanding musical humour, he wrote the music of the first Hungarian musical.

A Magyar Tudományos Akadémia Bartók Archívuma a zeneszerző magyarországi hagyatékának őrzőjeként válhatott a központi gyűjtőhellyé, egyszersmind a zenetudomány és az előadó-művészet részéről egyaránt nagy nemzetközi érdeklődéstől övezett életmű kutatásának központi intézményévé. Eredeti kéziratok tekintetében a világ második legnagyobb Bartók-gyűjteménye ez. Alapja Bartók magyarországi hagyatéka, amelyet ifj. Bartók Béla helyezett el tartós letétbe, s amely jelenleg örököse, egyúttal a zeneszerző jogutóda, Vásárhelyi Gábor tulajdonában van. Az archívum gyűjteménye számos forrásból gazdagodott a következő évtizedekben. A zeneszerző amerikai hagyatéka jelenleg a 20–21. századi zenei kéziratokat őrző bázeli Sacher Stiftungban található Bartók Péter letéti anyagaként, aki valamennyi birtokában lévő kéziratról másolatot bocsátott a budapesti gyűjtemény rendelkezésére. Az archívumban Bartók életének és műveinek kutatására szakosodott kutatócsoport működik, amely több hosszú távú kutatási programot valósít meg.

BARTÓK Béla

A kékszakállú herceg vára (1911) autográf zongorakivonata, Kodály Zoltánné Schlesinger Emma hagyatékából, Kodály Zoltán ajándéka (BA-N: 492); részlet a bevezető jelenetből

Duke Bluebeard's Castle (1911), autograph vocal score from Mrs. Emma Schlesinger Kodály's estate, donated by Zoltán Kodály (BA-N: 492); passage from the introductory scene

The Budapest Bartók Archives of the Hungarian Academy of Sciences is one of the central collections of the legacy of the Hungarian composer, pianist and ethnomusicologist Béla Bartók (1881–1945). It was due to its role as keeper of the Hungarian Bartók Estate that the Budapest Archives established itself as a central institution for the study of the composer's life and work, which are still in the focus of exceptional national and international interest. Due to its holdings of original documents, the collection is second only to the American Bartók Estate, now Peter Bartók's deposit at the Basel Paul Sacher Foundation. A significant part of Bartók's Hungarian Estate was deposited by Béla Bartók, Jr., now in the possession of his legal successor, Gábor Vásárhelyi, at the Hungarian Academy of Sciences. On his part, Peter Bartók has provided the Archives with the copies of all primary musical sources in his collection. With its expert staff the Bartók Archives is engaged in large-scale scholarly projects.

Özv. Bartókné Pásztor Ditta ül, mögötte (balról jobbra) Bartók Péter, ifj. Bartók Béláné, Denijs Dille és ifj. Bartók Béla a hagyatéktárgyi emlékeivel körülvéve, 1963

Mrs. Ditta Bartók Pásztor sitting, behind her (from left to right) Peter Bartók, Mrs. Béla Bartók, Jr., Denijs Dille and Béla Bartók, Jr., surrounded by memorabilia from the Bartók Estate, 1963

Amikor 1940 októberében a Bartók-házaspár az Egyesült Államokba utazott, a zeneszerző jelentős mennyiségű kéziratot hagyott hátra Budapesten, gyermek- és fiatalkori műveinek javát, levelezésének jelentős részét, valamint népzenei gyűjtéseinek nagyszámú dokumentumát. A Szabolcsi Bence igazgatásával 1961-ben létrejött Bartók Archívum gyűjteményi részének szakmai vezetését Kodály Zoltán támogatásával Denijs Dille belga kutatóra bízta. Dille megindította a német nyelvű *Documenta Bartókiana* sorozatot, és közreadott válogatott fiatalkori műveket, melyek megszólaltatásáért is sokat tett. Legfontosabb tudományos teljesítménye mégis az ifjúkori művekről készült tematikus katalógusa. Az archívumot 1972-től irányító Somfai László munkájában kezdettől úttörő történeti és tudományos megközelítésmód jutott érvényre mind a dokumentáció, mind a kéziratok és hangfelvételek módszeres vizsgálata terén. Ehhez kapcsolódtak fontos hasonmáskiadásai, Bartók összes hangfelvételének közreadása, a zeneszerzői munka rejtelmeibe bevezető, *Bartók műhelyében* címmel megrendezett kiállításai, valamint a zene-művek teljes primér forrásjegyzékét is tartalmazó *Bartók kompozíciós módszere* címmel megjelent monográfiája.

When in October of 1940 Bartók and his wife travelled to the United States, he left a considerable number of manuscripts in Budapest: the majority of his youthful works, a significant part of his correspondence, and a lot of early documents of his folk music collecting. On the advice of Zoltán Kodály, a Belgian scholar, Denijs Dille was appointed as head of the new collection within the Institute directed by Bence Szabolcsi. The German language Documenta Bartókiana was launched and Dille edited a number of previously unpublished early works. He also initiated concert performances of these. His most important contribution, however, was the thematic catalogue of the early compositions. His successor in 1972, László Somfai, introduced new standards of novelty and scholarly rigour. He proved to be a pioneer of the study of manuscripts and sound recordings, which resulted in important facsimile editions of musical manuscripts, the complete edition of Bartók's recordings as pianist, his exhibitions on Bartók's "workshop," and the full-length study, Béla Bartók: Composition, Concepts, and Autograph Sources, which includes a comprehensive list of primary sources of Bartók's compositions.

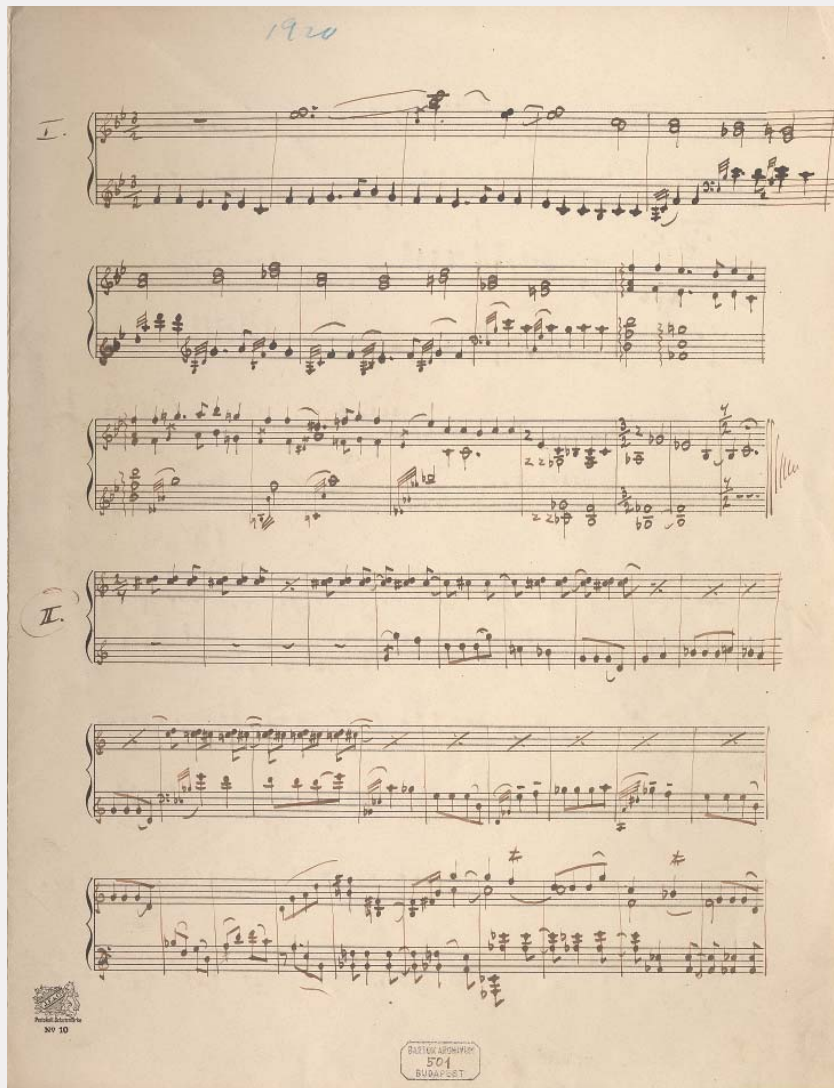
Az *Este a székelyeknél*
szerzői kézírata (1908)

Autograph manuscript of
Evening in Transylvania (1908)

Somfai László elemzése
az *Este a székelyeknél*
szerzői hangfelvételeiről

László Somfai's analysis on the
composer's different recordings
of *Evening in Transylvania*

Improvizációk magyar parasztdalok fölött
(1920), Kodály Emma korai másolata

Improvisations on Hungarian Peasant Tunes
(1920), Emma Kodály's early copy

A Bartók Archívum hosszú távú működésében három nagy vállalkozás áll a középpontban: a zeneművek kritikai összkiadása, a kompozíciók tematikus műjegyzékének elkészítése, valamint az írássok kritikai közreadása.

A zeneművek 48 kötetesre tervezett kritikai összkiadása egységes elvek szerint adja közre Bartók Béla valamennyi kompozícióját – a huszadi századi zenetörténet egyik legmeghatározóbb életművét –, feltárva és dokumentálva az egyes kompozíciók keletkezéstörténetét és változatait. A gyakorló muzikusnak is kiválóan használható kottát és eligazítást nyújtó, „emlékmű” jellegű sorozat mintegy negyedén előrehaladott a szerkesztés és közreadás munkája. Megjelentetésének megkezdését 2016-ra tervezzük. Amikor ugyanis Bartók szerzői jogai Európa nagy részében lejárnak, döntő jelentősége lesz, hogy a művekből világszerte várható számos kiadvány között megindul-e egy mértékadónak tekinthető sorozat megjelentetése.

Handwritten musical score for "Improvisáció" by Béla Bartók. The score is written on five staves with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are in Hungarian. The first staff includes the title "Improvisáció" and the number "M. F. 997a) F. 75a)". The lyrics are: "Kerekdesek lakom, keres meg anyjaim, Dérül von a három, magyalika anyjaim." The second staff continues the lyrics: "A fanyagú aszfalson egy kékűt néztek az aszfalra, Törjön öme minden pótker mit lakom én akár egy darabta, Enyke a felu nyom, Ejjel maggal a keres melom fanyagú, Minem jókor magyany mellet, addig ism, addig csak at na som." The third staff has lyrics: "Jött a csángói német né, kék kékűt néztek a kékűt, kékűt néztek a kékűt, kékűt néztek a kékűt." The fourth staff has lyrics: "Prókta kékűt néz, kékűt kékűt néz, kékűt kékűt néz, kékűt kékűt néz." The fifth staff has lyrics: "A nagy ucca sikeres (egyes) Réme kékűt néz, kékűt néz, kékűt néz, kékűt néz." The sixth staff has lyrics: "Dunghón párnán de kékűt, Kékűt néztek a kékűt, Kékűt néztek a kékűt." The seventh staff has lyrics: "Órány kékűt kékűt, kékűt, az enyke kékűt néz, De alba a kékűt néz, Cak a kékűt néz." The score is signed "B. Bartók" and dated "1907".

Az Improvisáció első dallamának forrása az M IV jelzésű gyűjtőfüzetben (5. szisz-téma)

Source melody for the first Improvisation in Bartók's field music book M IV (stave 5)

Three long-term projects are decisive in the activities of the Budapest Bartók Archives: the complete critical edition of Bartók's compositions, the thematic catalogue of his works, and the critical edition of his writings.

Firstly, the Béla Bartók Complete Critical Edition (BBCCE) should contain the entire compositional oeuvre including variants and a full documentation of the genesis and occasional revisions of the individual compositions, edited according to consistent editorial principles. Significant preparatory work has been completed on 15 of the planned 48 volumes of this series that should give plenty of practical advice to performing artists – apart from being a Denkmäler- or “monument”-type collection of the works. The series is to be launched in 2016 when the composer's copyrights expire in most European countries so the appearance of an authoritative edition among the most varied new and reprinted publications to be expected will be crucial.

Handwritten musical score for "Felcsüngő (Tárogató)" by Béla Bartók. The score is written on five staves with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are in Hungarian. The first staff includes the title "Felcsüngő (Tárogató)" and the number "M. F. 994a) F. 72a) T. p. f. 994". The lyrics are: "Felcsüngő (Tárogató) 1907. II. anyany Bartók 97 5)". The second staff continues the lyrics: "1. Felcsüngő (Tárogató) 1907. II. anyany Bartók 97 5)". The third staff has lyrics: "2. Felcsüngő (Tárogató) 1907. II. anyany Bartók 97 5)". The fourth staff has lyrics: "3. Felcsüngő (Tárogató) 1907. II. anyany Bartók 97 5)". The fifth staff has lyrics: "4. Felcsüngő (Tárogató) 1907. II. anyany Bartók 97 5)". The score is signed "B. Bartók" and dated "1907".

A dallam lejegyzése a támlapon

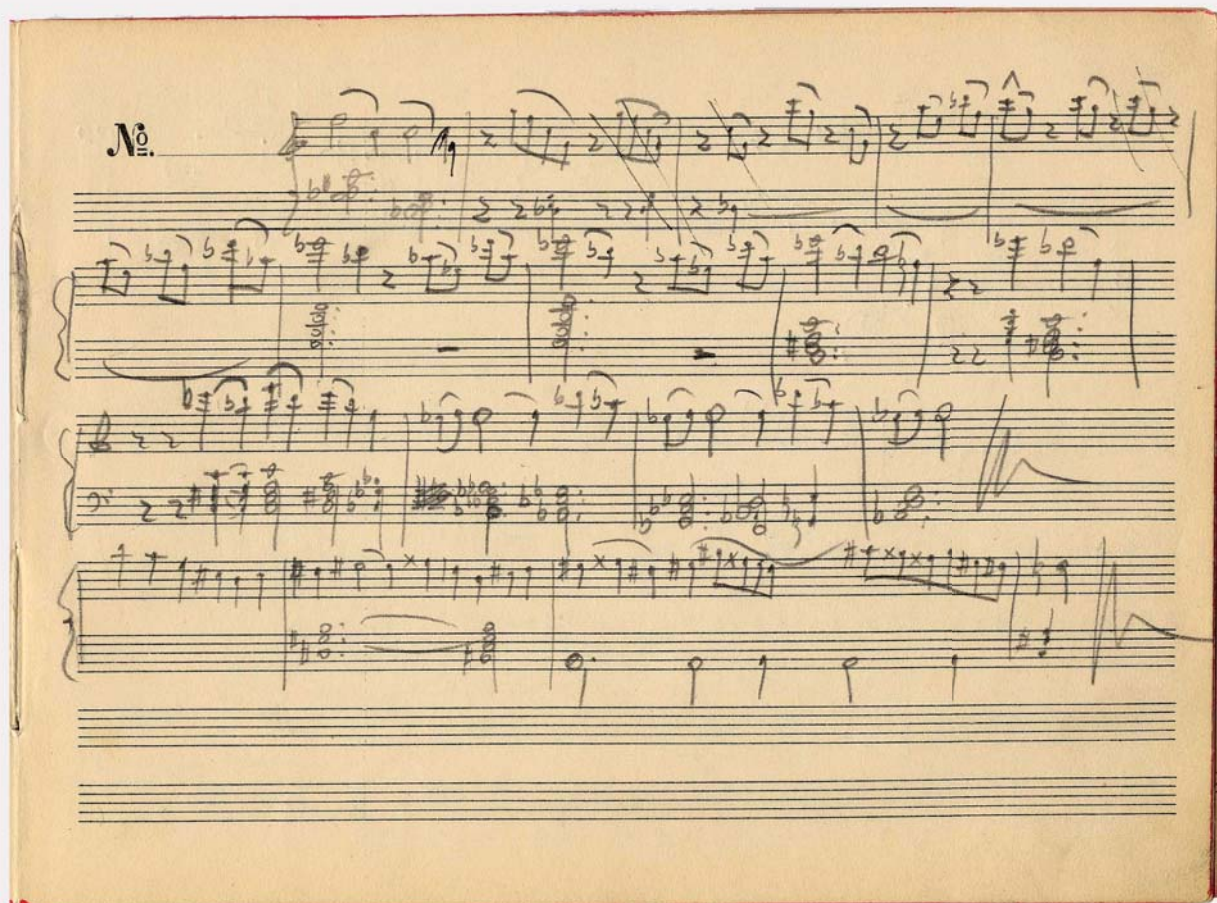
The master sheet of the same folk song used for scholarly purposes

Az archívum második nagy vállalkozása a zeneszerző műveinek angolul készülő tematikus jegyzéke. Megjelentetése a Bartók-összkiadás megindításához fog kapcsolódni. Végül hosszabb megszakítás után intenzív munka folyik a *Bartók Béla Írásai* kritikai közreadás sorozaton. A megjelent 1., 3. és 5. kötet után jelenleg a 4. kötet (kisebb népzene-tudományi írások) kiadásra való előkészítése folyik.

Jelenleg az archívumban a korszerű technikai lehetőségek kihasználásával zajlik a források módszeres digitalizálása s mind hatékonyabb hozzáférhetővé tétele. Tudományos közreadások, kiállítások rendezése, hazai és nemzetközi konferenciák szervezése mellett az előadóművészettel való kapcsolat területén kiemelkedik az archívum több munkatársának szakértői részvétele a Bartók-művek Hungarotonnál megjelenő új CD-sorozatának előkészítésében, valamint a Szombathelyi Nemzetközi Bartók Szeminárium és Fesztivál munkájában. Az archívum működésében döntő szerepet játszik az a nagyvonalú OTKA (időszakonként NKFP) pályázati támogatás, amelyet a „Bartók-összkiadás” élvez.

Bartók Fekete zsebkönyve, fol. 13r
(Bartók Hagyaték, BH: I/206), vázlat
a *Két képhez*

*Bartók's Black pocket-book, fol. 13r (Hungarian
Bartók Estate, BH: I/206), sketch of Two Pictures
for orchestra*

A Két kép zenekarra
(1910) egyik korrektúra-
levonata (BA-N: 1993),
Pásztory Ditta ajándéka

One of the page proofs of
Two Pictures for orchestra
(1910), donated by Ditta
Bartók-Pásztory (BA-N: 1993)

The second large-scale project of the Budapest Bartók Archives is the Bartók Thematic Catalogue, a basic handbook of Bartók research to be completed and published in connection with the BBCCE. Finally, after a temporary halt of more than a decade, intensive editorial work on the Bartók Béla Írásai [Béla Bartók Writings] series has recently been resumed. Following the already published volumes 1, 3 and 5, volume 4 (shorter articles on folk music) is now under preparation for edition.

The systematic digitization of sources has been carried out in the Bartók Archives. Apart from the organization of national and international conferences, as well as exhibitions, and the preparation of scholarly editions, recent publication techniques, such as CD-ROM and on-line publications are being employed. The expert assistance in preparing the edition of Bartók's New Series on CD at the Hungaroton, and the regular contribution to the Szombathely International Bartók Seminar and Festival are exemplary in the close cooperation with the performing artists. Crucial for the activities of the Bartók Archives is the generous financial support provided by the Hungarian Scientific Research Fund for its "Bartók Complete Edition" project.

Vitrinjeinkben a könyvtár ritkaságaiból látható néhány figyelemre méltó emlék. Az itt bemutatott, főként a 16–19. században keletkezett dokumentumok egyes darabjai nem zenei vonatkozásúak. Ezzel gyűjteményünk összetettségére, gazdagságára igyekeztünk rámutatni.

A két tárlóban elhelyezett kéziratok, régi könyvek, kották, levelek zeneszerzők, zenetudósok nevéhez fűződnek, ma a róluk elnevezett hagyatékok részét képezik: Dohnányi-hagyaték, Liszt-Sgambati hagyaték, Major-hagyaték, Rajeczky-hagyaték.

A katalógus keretei csupán néhány féltett darab bemutatását teszik lehetővé.

Some remarkable rarities of our library are being exhibited in these show-cases. Some of the documents, dateable to the 16th–19th century, are not music-related, because we aimed at pointing out the complexity and richness of our collection. Manuscripts, old books, scores, letters nowadays form a part of composers' bequests, such as that of Dohnányi, Liszt-Sgambati, Major, Rajeczky. Given the narrow limits of this booklet, only a few of the most important ones can be introduced here.

SZENTMÁRTONI BODÓ János (1600 körül – 1648) *História, avagy Igen szép példa a' tekozló fiúról.* Hozzá adatott vas' ditsérete, melly a' verseknek, és az előbbeni betűk fogyatkozásának meg-jobbitásával ismét nyomtatásban ki-botsáttatott. [s. l.]1790. MTA BTK ZTI Könyvtár, Major-hagyaték, Ma 3875

A story, or A beautiful example about the prodigal son. *Annexed is a laudation re-printed with the correction of former printer's errors*

The author is a Unitarian ecclesiastical writer, who demonstrates in his works the living conditions of his period.

A szerző unitárius egyházi író. Műveiben korának világi életkörülményeit rajzolja meg.

BÉL Mátyás (1684–1749)

Compendium Hungariae geographicum, ad exemplar notitiae Hungariae novae historico-geographicae, Matthiae Bel, in partes IV: utpote Hungariam, Cis-Danubianam, Trans-Danubianam, Trans-Tibiscanam, et comitatus divisum. 3. ed., auctor et correctior. Posonii; Cassoviae: Sumtibus Joannis Michaelis Landerer, 1779. MTA BTK ZTI Könyvtár, 11.230/1

Bél Mátyás a honismereti irodalom művelője, a 18. századi Magyarország talán legjelentősebb tudósa. Munkássága szinte valamennyi tudományterületet érintette. Nagy szerepet játszott a tudományos igényű magyarországi történetírás kialakításában. Számunkra legjelentősebb munkája Magyarország földrajzi-történeti leírása.

Mátyás Bél, the cultivator of local history literature, is perhaps one of the most significant scientists of the 18th century Hungary. His activity covers practically all scientific disciplines of his period. He played a considerable role in establishing scholarly historiography in Hungary. For us, his geographical-historical description of Hungary is his most important work.

Athanasius Kircher német jezsuita szerzetes, természettudós. Korának egyik legnagyobb polihisztorja, természettudományi, csillagászati, zenei művek szerzője. Birtokunkban lévő, zenetörténeti jelentőségű *Musurgiaja* egykor Pikéthý Tibor (1884–1972) zeneszerző, orgonaművész, váci székesegyházi karnagy tulajdona volt.

Athanasius Kircher, German Jesuit, scholar, one of the largest polymaths of his time; the author of scientific, astronomical and music works. His Musurgia, now in our possession, was once owned by Tibor Pikéthý (1884–1972), composer, organist, and conductor of the Cathedral of Vác.

KIRCHER, Athanasius (1602–1680)

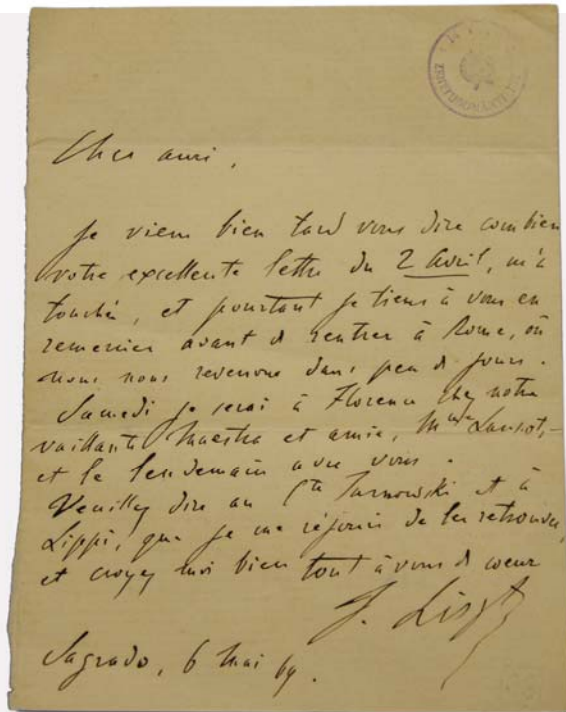
Musurgia universalis sive Ars magna consoni et dissoni. Roma, Corbelletti-Trignani, 1650. Tom. 2., MTA BTK ZTI Könyvtár, 60.462/2

[MOSONYI] BRAND, M[ihály] G. 1815–1870: An Irma. [Für] Singstimme [mit] Pianoforte. 18[?], MTA BTK ZTI Könyvtár, Major-hagyaték, Fond 2/139

Mihály Mosonyi, composer, music writer, music educator, besides Liszt and Erkel, the most important figure in the history of the 19th century Hungarian Romantic composed music. In his writings (Zenészeti lapok, i.e. Music papers) he paid great attention to Hungarian composed music, to the training of young musicians, and to different questions concerning music pedagogy.

Mosonyi Mihály zeneszerző, zeneíró, zenepedagógus. Liszt és Erkel mellett a 19. századi magyar romantikus műzene történetének legjelentősebb alakja. Írásaiban (*Zenészeti Lapok*) nagy figyelmet szentelt a magyar műzenének, a muzsikusképzésnek, zenepedagógiai kérdéseknek.

Liszt Ferenc levele Giovanni Sgambatinak. Villa d'Este, 1870. márc. 5., MTA BTK ZTI Könyvtár, Sgambati–Liszt-hagyaték, Fond 6/8

Giovanni Sgambati (Róma, 1841. május 28. – Róma, 1914. december 14.) olasz zeneszerző, karmester és zongoraművész. A tehetséges fiatalember szülővárosában ismerkedett meg Liszttel, 1862-ben. Miként azt kettejük levelezése is bizonyítja, a mester és tanítványa közti kapcsolat hamar meleg barátsággá mélyült.

Ferenc Liszt's letter to Giovanni Sgambati

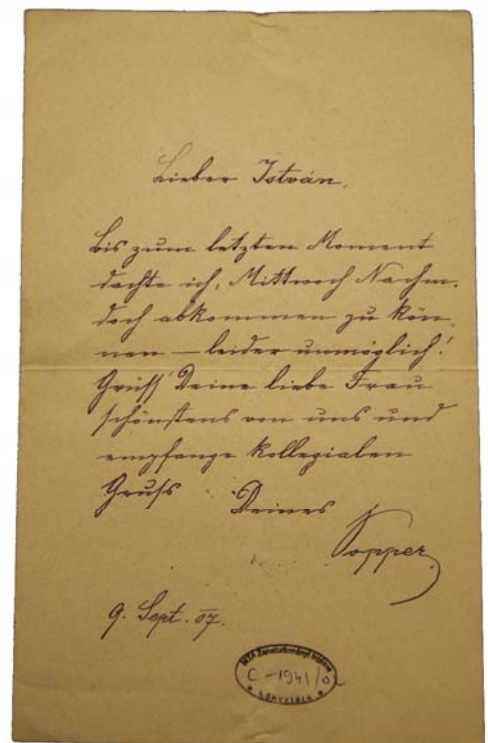
Giovanni Sgambati (1841–1914) was an Italian composer, conductor, and pianist. The talented young man met Liszt in his native Rome in 1862. As proved by their correspondence, the master and his student soon formed an intimate friendship.

Popper Dávid levele Thomán Istvánnak, 1907. szept. 9., MTA BTK ZTI Könyvtár, C-1941

Popper Dávid (1843–1913) gordonkaművész, zeneakadémiai tanár, a magyar zenei élet jeles alakja. Liszt tanítványát vette feleségül (Sophie Menter), akivel Európa-szerte koncerteztek. Hubay Jenővel vonósnégyest alapított. Thomán István (1862–1940) zongoraművész Liszt egyik legtehetségesebb tanítványa, nagyszerű kamarazenesész, s mint korának legjobb zenepedagógusa, híres zongoraművészeket nevelt.

David Popper's letter to István Thomán

David Popper (1843–1913) cellist, professor at the Music Academy was a prominent figure of the Hungarian music scene. He married Liszt's student (Sophie Menter), with whom he gave concerts throughout Europe. Together with Jenő Hubay he founded a string quartet. Istvan Thoman (1862–1940) pianist, one of Liszt's most talented pupils, was a great chamber musician, and as the best music teacher of his time, he educated famous pianists.

Intézménytörténet

A Zenetudományi Intézet történeti magját jelentő, mostani nevén Népzene- és Néptáncutató Osztály és Archivum, a Magyar Tudományos Akadémia egyik legrégebbi kutatócsoportja, a magyar népzenei és néptánc-hagyomány központi, tudományos gyűjtőhelye. Alapítói Bartók Béla, Kodály Zoltán és Martin György.

1934-ben a Magyar Tudományos Akadémia megbízta Bartók Bélát és Kodály Zoltánt a „nagy magyar népzenei kiadvány” szerkesztésével. 1940 után, Bartók Magyarországról való távozását követően, Kodály lett a népzenei összkiadás szerkesztési munkáinak irányítója. 1951-ben megjelent *A Magyar Népzene Tára* I. kötete. 1953-ban Az MTA Népzeneutató Csoportja elnevezéssel hivatalosan is jóváhagyták a Kodály vezetése alatt működő önálló intézményt. 1965-ben Kodály átvette a Népművészeti Intézettől Martin György néptáncutatót és Lányi Ágoston kinetográfust, akik magukkal hozták a néptáncarchívum kéziratos, film- és fotóanyagát is. 1974-ben az MTA Népzeneutató Csoportot és a Zenetudományi Intézetet egyesítették MTA Zenetudományi Intézet néven.

Az MTA Népzeneutató Csoportja Kodály halála után. *Álló sor balról:* Sztanó Pál, Kammerer László, Lévainé Gábor Judit, Szomjas-Schiffert György, Borsai Ilona, Martin György, Rácz Ilona, Vikár László, Szendrei Janka; *ülő sor balról:* Pál Máté, Kiss Lajos, Rajeczky Benjamin (mb. ig.), Kerényi György

The Folk Music Research Group, after Kodály's death. Standing, from left to right: Pál Sztanó, László Kammerer, Mrs. György Lévai, née Judit Gábor, György Szomjas-Schiffert, Ilona Borsai, György Martin, Ilona Rácz, László Vikár, and Janka Szendrei; seated, from left to right: Máté Pál, Lajos Kiss, Benjamin Rajeczky (acting director), György Kerényi

Bartók Béla tintatartója, amelyet a Magyar Tudományos Akadémián használt (1934–1940), valamint az 1920-as években a lejegyzések kottaszisztémájának megrajzolásához használt tollszár ötágú tollhegygel

Béla Bartók's ink-well used at the Hungarian Academy of Sciences (1934–1940) and a pen-holder with a five-pointed nib to rule five-line staves for the transcriptions, used in the 1920s

A Short History of the Institute

The historical core of the Institute for Musicology, currently known as the Folk Music and Folk Dance Research Department and Archives, is one of the oldest research groups of the Hungarian Academy of Sciences, being the central repository of the Hungarian folk music and dance heritage arranged systematically according to scientific principles. It was founded by Béla Bartók, Zoltán Kodály, and György Martin.

In 1934 the HAS commissioned Béla Bartók and Zoltán Kodály to edit "the great Hungarian folk music publication." After Bartók had left Hungary in 1940, Kodály became the chief editor of the complete folk music collection. Volume I of the Collection of Hungarian Folk Music was published in 1951. Designated as Folk Music Research Group of the HAS, an independent institution, with Kodály as director, was officially approved in 1953. In 1965 Kodály invited folk dance scholar György Martin and kinetographer Ágoston Lányi from the Institute of Folk Art to join the Folk Music Research Group. They brought along the manuscripts, films, and photographs of the folk dance archive. In 1974, the Folk Music Research Group of the HAS and the Institute for Musicology were united under the name of Institute for Musicology of the HAS.

Hangzó gyűjtemények

A Zenetudományi Intézet *forrásértékű* (primér) gyűjteményei a magyar népzenei és néptáncagyományt rögzítik hang- és filmfelvételek, valamint kottás lejegyzések formájában. Mivel e gyűjtemények minden ide kapcsolódó kutatómunka és társadalmi hasznosítás kiindulópontját jelentik, archiválásuk, hiteles adatolásuk, sokoldalú feltárásuk, hozzáférhetőségük biztosítása a nemzeti könyvtárhoz hasonlítható felelősséggel jár, és alapvető nemzeti érdek.

Archívumunk hangzó felvételből mintegy 18 500 órányi anyagot őriz, amiből nagyjából 13 000 óra a saját tulajdonú felvétel, amelynek forrásanyaga is itt található. A fennmaradó 5500 órányi felvétel más gyűjteményből került át eredetiben vagy másolatként. Az utóbbi csoportba tartoznak a Néprajzi Múzeum fonográfhengerei, amelyek zenei anyaga analóg és immár digitalizált formában is megtalálható nálunk.

Az archivált primér hordozóról mindig készül biztonsági másolat is. Fontosabb biztonságimásolat-gyűjtemények: *fémlemez*: 244 lemez = kb. 120 óra = kb. 4000 dallam, *AP-lemez* = Akadémiai Pyral hanglemez (alumíniumlapon celluloidlemez). 19 000 lemezoldal = kb. 7000 óra, *CD-gyűjtemény*: eddig 2500 db = kb. 3750 óra.

Drótos magnó az 1950-es évek elejéről

Webster magnetic wire recorder from the beginning of the 1950s

Sound Collections

The source value (primary) collections of the Institute for Musicology preserve the Hungarian folk music and folk dance tradition in the form of audio and video recordings, as well as musical notations. Since these collections are the preliminaries of every relevant research activity and public utilization, their preservation, attestation, comprehensive exploration, as well as the assurance of their accessibility are basic national interests involving responsibilities similar to those of a national library.

The sound recordings of the Archive include 18,500 hours of music, 13,000 hours of which are the Archive's own made recordings, and the remaining 5,500 hours are made up of sound carriers from other places. The latter include the phonograph cylinders of the Museum of Ethnography, which are available both in analogue and digital form in our Archive.

Backup copies are made every time of the archived primary media. Important backup copy collections: Metal stamper: 244 discs = appr. 120 hours = appr. 4,000 tunes, AP disc = Academic Pyral disc (celluloid coated aluminium disc) 19,000 disc sides = appr. 7,000 hours, CD collection: 2,500 pcs so far = appr. 3,750 hours.

Kórházi röntgenfelvételre vágott hanglemez az 1950-es évek elejéről

Audio disk cut for medical X-ray image from the beginning of the 1950s

Kottás népzenei gyűjtemények

A becsült mennyiség mintegy 250 000 népdallejegyzés (támlap), ebből digitalizálva 45 000 (az anyag 18 százaléka); a teljes anyag mintegy 50 százaléka még lejegyzésre vár.

Központi Népzenei Gyűjtemény

Minden magyar nyelvterületen gyűjtött, hiteles (adatolt) népzenei anyagot tartalmaz kéziratban vagy a publikáció másolatában. Részei: 1. Strofikus magyar anyag; 2. Ütempáros és motivikus szerkesztésű (főként gyermekjáték) anyag; 3. Siratók (improvizatív, recitatív anyag); 4. Kifejezetten hangszeres dallamok; 5. Cigány nemzetiségi anyag; 6. Nemzetiségi anyag a történelmi Magyarország területén együtt élő népektől (német, cseh, szlovák, lengyel, rutén, bolgár, szerb, sokác, bunyevác, illír, horvát, bosnyák, dalmata, vend, olasz, albán, román, örmény és zsidó).

Összehasonlító anyag

1. Nyelvi rokonnépi (finnugor) gyűjtések;
2. Törökségi népek népzenei gyűjteménye;
3. Európa-katalógus és könyvgyűjtemény;
4. Egyéb, más helyekről való gyűjtések.

Duplum gyűjtemények, más szempontok szerint rendezve

1. Szokásdalok a) az esztendő ünnepei;
- b) az emberélet fordulói szerint, 2. Gyermekjáték-gyűjtemény néprajzi megközelítésű rendszerben.

The image shows a handwritten musical score on aged paper. At the top right, it is dated '450a. 4. I. VII'. The title 'Rózi (Várem)' is written in the upper right. The score is in G major (one sharp) and 2/4 time. It features a melody line with various ornaments and a bass line. The lyrics are in Hungarian. The score is annotated with numerous corrections in green ink, including changes to notes, rests, and bar lines. Some corrections are accompanied by small diagrams or symbols. The lyrics are:

1. Te-ker léve-ke lovat lo-pott a fe-ke-ke de-ten a-lett,

Ar os-ka-ra nagy-ot-ost, a var-mi-ge még-hal-ott-ot.

2. Csajta ütött föve városa

Élet fogni, hogy megállítsa (vö)

Egész vidék (falujával) felgyűlt (vö)

És rigancsok hadnyagostul.

3. Islen jó nap hadnyag uram,

Fogadj Islen, edis fiam.

Minek hínak, edis fiam?

Oajd megmondom, hadnyag uram.

4. Az én húgom Fehér Anna,

A lovamnak fehér lábát.

Nem kérdem én a lovadat,

Sím a té keurva húgadát.

5. Húgóm kérdi a nevét,

Névtömber, rosz lév hüvel.

Fogadjok még a kuncfatot,

Az a keurva-fára-...

6. Égyeték én a hömlöcöl,

Annak is a mélyegébe,

Néztél lábát nárova verve,

Nivallatok mindent vele.

7. Fehér Anna hogy meg tudá,

Hogy a lovát fogni valna:

Fogd be Rózi a lovakat,

Vagy mellé sok aranyakat.

8. Islen jó nap hadnyag uram!

Fogadj Islen, rézs bogaram!

Hajja balyámát kiadná,

Az Islen is megáldaná.

9. Kérdem én a balyádát,

Ha egy ijzel vedel kálók.

Nem sejt erre Fehér Anna,

Csak elmegy a folyóá...

The score is signed 'P. 141 a)' at the bottom right.

Népdallejegyzés Bartók jellegzetes, zöld tintás javításaival

Folk tune transcription with Bartók's characteristic corrections in green ink

Collections of Folk Music Transcriptions

An estimated amount of about 250,000 folk song transcriptions (master sheets), of which 45,000 are digitized (18% of the material). About 50% of the entire material is to be transcribed.

Central Folk Music Collection

It contains every authentic (attested) folk music material collected in Hungarian-speaking areas either in manuscript or as copy of the publication. It has the following parts: 1. Hungarian strophic material; 2. Tunes with twin-bar and motivic structure (mostly children's games); 3. Laments (improvisatory, recitative material); 4. Specifically instrumental tunes; 5. Material of the Roma ethnic minority; 6. Minority material of the people who lived together on the territory of the former Kingdom of Hungary (German, Czech, Slovak, Polish, Ruthenian, Bulgarian, Serbian, Šokci, Bunjevci, Illyrian, Croatian, Bosnian, Dalmatian, Wendish, Italian, Albanian, Romanian, Armenian, and Jewish).

Comparative material

1. Collections from linguistically related (Finno-Ugric) people; 2. Folk music collection of Turkic people; 3. Europe-catalogue and book collection; 4. Collections from further places.

Duplicate collections arranged according to other criteria

1. Custom songs related to a) the feasts of the year; b) the rites of passage; 2. Collection of children's games in an order of ethnographical approach.

Kodály Zoltán egy kései népdal-gyűjtésének lejegyzése

Folk tune transcription from a late collection by Zoltán Kodály

Néptánc Archívum

Filmtár

A Néptánc Archívum legjelentősebb gyűjteményi egysége, amely jelenleg 1464 gyűjtési egységet tartalmaz. Ez mintegy 400 000 méter filmen majdnem 700 óra terjedelmű anyagot jelent. Több mint másfél ezer helységben több tízezer táncfolyamatot sikerült rögzíteni.

Kézirattár

A táncokra és táncéltre vonatkozó, általában szöveges anyagot tartalmazza. A gyűjtemény közel 1800 tételben több tízezer lap terjedelmű kéziratos anyagot foglal magában.

Táncfotótár

Magyarország egyik legfontosabb néptánc tematikájú fényképgyűjteménye. A gyűjtemény nagyságrendje 2012 végén megközelítőleg 39 500 fotónegatív volt, amelynek túlnyomó többsége fekete-fehér, jóval kisebb része (körülbelül 2500 db) színes fotó.

Táncírástár

1437 leltározott tételből áll, amelynek kétharmadát a Lábánkinetográfiai lejegyzések teszik ki. A nyilvántartásban feltüntetett ütemszámokat figyelembe véve a Táncírástárban körülbelül 108 500 ütemnyi lejegyzés található.

Motívumtár

A Motívumtár a lejegyzett táncfolyamatokból kiemelhető motívumokat tartalmazza. Ez jelenleg 13 605 tételt jelent.

Csárdás, Kardos István és neje, Apátfalva, Csongrád m.

Csárdás, István Kardos with his wife

Folk Dance Archives

Film Collection

This is the most significant collection unit of the Folk Dance Archives, presently consisting of 1,464 collected items, i.e. an almost 700-hours-long material recorded on appr. 400,000 meters of film. Tens of thousands of dance processes were captured from over 1,500 places.

Manuscript Collection

This collection comprises mostly textual material covering dances and dance life. The collection includes tens of thousands of manuscript pages, i.e. almost about 1,800 items.

Dance Photo Collection

One of the most significant folk dance related photo collections of Hungary. By the end of 2012, the magnitude of the collection reached an approximate number of 39,500 photo negatives, largely black-and-white, and appr. 2,500 colour photos.

Dance Notation Collection

This collection consists of 1,437 stock items, the two-thirds of which are notations in Kinetography Laban. Taking into account the measure numbers indicated in the catalogues, one will find approx. 108,500 measures in it.

Motive Collection

The Motive Collection contains motives isolated from the notated dance processes, presently a total of 13,605 items.

Magyar verbunk
Molnár Lajos „Lasa”
Nagyecsed, Szatmár m.

Hungarian verbunk,
Lajos Molnár “Lasa”

Néhány kiváló előadó-egyéniség

...a népdaléneklésben

„Kiváló tehetségű egyének a népköltészet letéteményesei, nem az egész nép. A többi csak tőlük tanul. Ezeknek a kiváló egyéneknek a kikutatása a fő feladat.”

(Kodály)

Gáspár Simon Antal (1895, Istensegíts, Bukovina – 1978, Halásztelek, Pest) kivételes énekes személyiség, mintegy 650 éneket gyűjtöttek tőle, köztük 17. századi eredetű egyházi és halottas énekeket, régi *parlando-rubato* dalokat, műdalokat, új stílusú dalokat

Simon Antal Gáspár (1895, Istensegíts, Bukovina – 1978, Halásztelek, Pest), an exceptional personality, about 650 songs were collected from him, among them religious and funeral songs dating back to the 17th century, old parlando-rubato songs, composed songs, and new-style songs

...és a néptáncban

„A magyar tánc kincs improvizatív jellege, nagyfokú személyi változékonysága miatt az egyéniségvizsgálat módszerének a néptánc kutatásban kiemelkedő jelentősége van.”

(Martin György)

Mátyás István „Mundruc” (1911–1978, Magyarvista, Kolozs). A kalotaszegi legényes kiemelkedő táncos egyénisége, aki e táncot nemcsak magas szinten sajátította el, hanem annak alkotás-lélektani folyamatait is el tudta magyarázni

István “Mundruc” Mátyás (1911–1978, Magyarvista, Kolozs), an excellent performer of the legényes (man’s) dance of Kalotaszeg. Not only did he attain high level proficiency in the mentioned dance, but he was also able to explain the psychological processes behind it

Outstanding Performers

...of folk singing

"Not all the people, but only individuals of excellent talent are the trustees of folk poetry. All the others just learn from them. Finding these excellent individuals is the main task."

(Zoltán Kodály)

... and of folk dance

"Because of the improvisatory character of the Hungarian dance stock and the considerable personal variability, the methodology of studying individuals has a great significance in ethnochoreology."

(György Martin)

Demeter Antalné Jánó Anna (1927–2003, Gerlén, Moldva), Kallós Zoltán felfedezettje. 1964-ben nagy sikerrel szerepelt a Nemzetközi Népzenei Tanács budapesti konferenciáján. Szép, lírai hang, finom díszítések és ünnepelesen emelkedett előadásmód jellemzik

Mrs. Antal Demeter, née Anna Jánó (1927–2003, Gârleni, Moldavia), discovered by Zoltán Kallós. In 1964 she performed with great success at the conference of the International Folk Music Council. Characterized by beautiful, lyrical voice, delicate ornamentations, and a solemn, elevated atmosphere in her manner of performance

Népzeneék és néptáncaink dialektusai

A dialektushatárok nem feltétlenül esnek egybe a népzenei és a tánc-hagyományok esetében, és nem esnek okvetlenül egybe a nyelvjárások határaival sem. Ugyanakkor két dialektusterület határa sem jelent határozott váltást, sokkal inkább átmenetet egyikből a másikba.

Báta (Tolna)

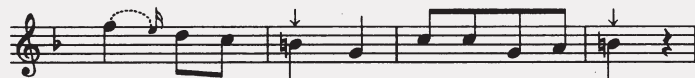
Giusto

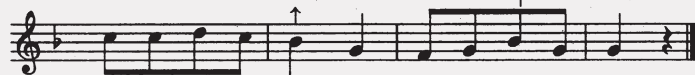
1. Hol hál-tál az éj - jel, cő - nő - ge - ma - dár?

Ab-la-kod-ba hál - tam, ked-ves vi - o - lám.

Mé - rə be nem gyüt - tél, cő - nő - ge - ma - dár?

Fél-tem az u - rad - tú, ked-ves vi - o - lám.

2. Nincs itthon az uram, cönögemadár,
Laskai erdőbe ritka rőndöt vág.
Jó lovai vannak, hama' hazaér,
Jaj lesz neköd, rózsám, hogyha nálam ér.

Tipikus táncdallam
a dunántúli dialektusból

*A typical dance melody from the
Transdanubian dialect region*

Népzenei dialektusok

A magyar népzene lényeges vonásai és legfőbb típusai tekintetében egységes. Ugyanakkor nagy különbségek mutatkoznak a régiségek megőrzése, az újítások elterjedése, az előadásmód, díszítés, variálódás, kapcsolódó szövegek, ritmika stb. tekintetében. A Bartók által elkülönített négy nagy zenedialektus kiegészült a Domokos Pál Péter és Jagamas János által javasolt Moldvával. Ezekben belül további kisebb dialektusok is kirajzolódhatnak. Az öt dialektusterület: 1. Dunántúl; 2. Felföld; 3. Alföld; 4. Erdély, Bukovina; 5. Moldva.

Táncdialektusok

Az egyenlőtlen történeti-társadalmi fejlődésből adódó fáziseltolódások, az eltérő mértékben ható táncdivathullámok és a más népek felől érkező kulturális kölcsönhatások integráló és differenciáló hatása miatt kisebb-nagyobb regionális különbségek jöttek létre tánc-hagyományunkban. Az eltérések és egységek meghatározásának elsősorban gyakorlati célja van: megkönnyíti tánc-kincsünk áttekintését, valamint a tánc-típusok történeti-összehasonlító vizsgálatához nyújt fontos támpontot, nemegyszer bizonyítékot. Tánc-kultúránk alapvető vonásait jól érzékeltetik az elhatárolható, ennek ellenére szerves egységet alkotó, egymásba fonódó dialektusok, a nyugati, a tiszai és az erdélyi területek táncai.

Folk Music and Folk Dance Dialects

The boundaries of the dialects do not necessarily coincide in the case of folk music and folk dance traditions, neither are they perform identical with the boundaries of linguistic dialects. At the same time, the boundary of two dialects does not mark out sharp differences, rather points to transitions between one and the other.

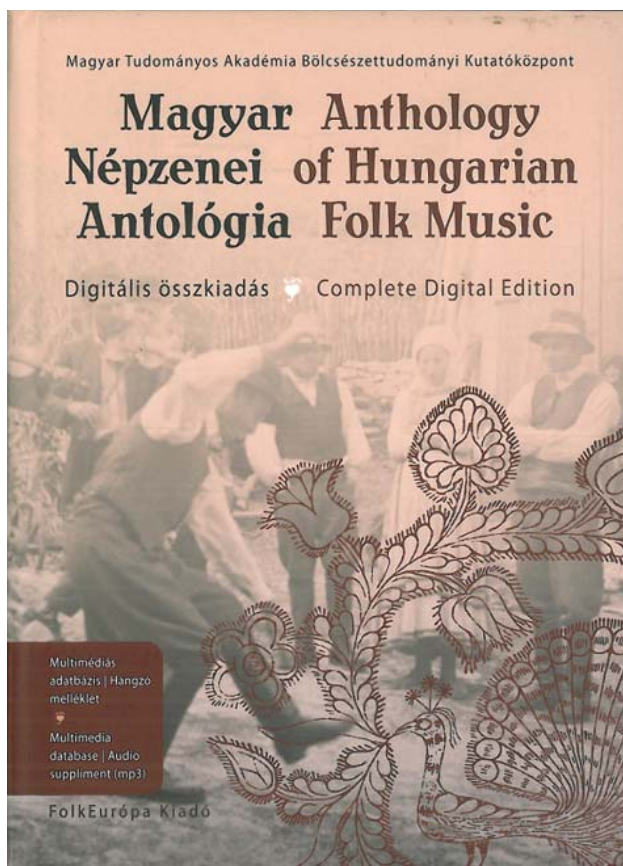
Folk Music Dialects

Hungarian folk music is homogenous, as far as its fundamental characteristics and main types are concerned. At the same time, significant differences can be found with respect to the preservation of the archaic features, the propagation of innovations, the manner of performance, ornamentation, variation, lyrics, rhythm, etc. The four major music dialects Bartók distinguished were subsequently completed with Moldavia, as suggested by Pál Péter Domokos and János Jagamas. Further minor dialects can be found within those five. The five dialect regions are:

1. Transdanubia; 2. Northern Hungary; 3. Great Plain;
4. Transylvania, Bukovina; 5. Moldavia.

Dance Dialects

The lesser or greater regional differences within our dance traditions are due to phase delays resulting from uneven historical and social development, differences in degree of the influence certain dance trends exerted in different regions, and the integrating and differentiating effect of the cultural interactions with other nations. The determination of the divergences and uniformities has, first of all, practical purposes; it makes easier to form an overview of our dance heritage and it provides an important basis (in some cases: pieces of evidence, even) for the historical-comparative study of dance types. The basic characteristics of the dance tradition of the Hungarians are apparent in the clearly defined western, Tisza, and Transylvanian dance dialects, which nonetheless form an integral unit.

A magyar népzenei dialektusok bemutatása egyetlen DVD-n

Presentation of the Hungarian folk music dialects on a single DVD

Rendszerezés, tipológia

Népzenei rendszerezések

A magyar népzene kutatás sajátossága a népdalok elsődlegesen zeneközpontú megközelítése. A zenei rendszerezés célja, hogy a vizsgált népzenei kultúra egészét a maga jellemző zenei és zenetörténeti összefüggésrendszerében mutassa be, mindig a konkrét anyag sajátosságaiból kiindulva. Mivel a népdalok variánsokban léteznek, ennek érdekében a variánsokból a típusok, majd stílusok olyan rendszerét hozza létre, amely kirajzolja ezek zenei, földrajzi (dialektológiai) és történeti összefüggéseit. A rendszerezés olyan munka, amely sohasem jut el egy végleges állapotig. A magyar népzene kutatás eddig az alábbi hat megközelítést tartotta alkalmasnak népzenei bemutására:

Kodály-rend: a sorvégző hangok magassága szerinti rendszer (1913). Kodály „szótárszerű” rendnek nevezte, dallamalapú, a finn Ilmari Krohn rendjének magyar adaptációja. Online kiadása folyamatban van (<http://db.zti.hu/kr/index.htm>)

Bartók-rend: a dallamsorok ritmusa szerinti rendszerezés (1938), online közlése: <http://db.zti.hu/nza/br.asp>

Járdányi Pál speciális rendszerei az *MNT I. Gyermekjátékok, IV. Párosítók, V. Siratók* kötetekben (1951–1963)

Járdányi-rend: a dallamsorok magasságviszonyai szerinti (1960) osztályozás. Ez a dallamrend az alapja *A Magyar Népzene Tára (MNT)* kritikai forrásösszkiadás sorozat *Népdaltípusok 1–7.* kötetének

Dobszay László- és Szendrei Janka-féle rend: stílustömbök (dallami centrumok) szerinti rendszer (1978). Online kiadása: <http://nepzeneipeldatar.hu>

Az új stílus dallamtípusainak Bereczky János-féle rendje (2013) a visszatérő szerkezetű magyar népzenei új stílus anyagára kidolgozott rendszer

Systematization, typology

Systematization in Folk Music

The approach of Hungarian ethnomusicology to folk songs is primarily music-oriented. The aim of the systematization is to present the whole folk music culture under investigation in its own characteristic musical and historical context, taking the peculiarities of the specific material as the starting point. Since folk songs exist in variants, in order to achieve that, a system of types and styles has to be created from the variants, one that outlines the musical, geographical (dialectological), and historical connections. The systematization is a process never reaching an ultimate stage. In Hungarian ethnomusicology, the following six approaches were considered appropriate for the presentation of our folk music:

Kodály system: based on the pitch of the line-ending notes (1913). Kodály himself called it a “dictionary-like” system. It is the Hungarian adaptation of the Finnish Ilmari Krohn’s system. Online publication in progress (<http://db.zti.hu/kr/index.htm>)

Bartók system: an order based on the rhythm of the melodic lines (1938). Available online: <http://db.zti.hu/nza/br.asp>

Pál Járdányi’s special systems in volume I. Children’s Games, IV. Pairing Songs, and V. Laments of *Corpus Musicae Popularis Hungaricae*, in short: *CMPH* (1951–1963)

Járdányi system: based on the relative height of the melodic lines (1960). This melodic system is the basis of volumes I–VII of the Folk Song Types within the complete critical source-edition *CMPH*

László Dobszay’s and Janka Szendrei’s System: based on blocks of styles (melodic centres) (1978). Online publication: <http://nepzeneipeldatar.hu>

János Bereczky’s system of New-Style Tune Types: prepared for the material of the new Hungarian folk music style with architectonic structure (2013)

A Magyar Népzene Tára kritikai
forrásösszkiadás sorozata

*The series of the complete critical source-edition of Hungarian
folk music, CMPH (Corpus Musicae Popularis Hungaricae)*

Pásztortoboló

Stick dance (Kékcsé, Szabolcs megye/county)

A magyar néptáncok tipológiája

„A modern néptánckutatás alapelve, hogy a hagyományos közösségek körében fellelhető táncokat komplexen, az összes alkotóelem (tartalmi-funkcionális, kísérőzenei és morfológiai) együttes figyelembevételével kell vizsgálni. A Kárpát-medencei néptáncok alapvető jellegzetessége az *improvizáció*. A legfontosabb osztályozási kategóriák a táncforma, a műfaj és a táncstílus.”

(Martin György)

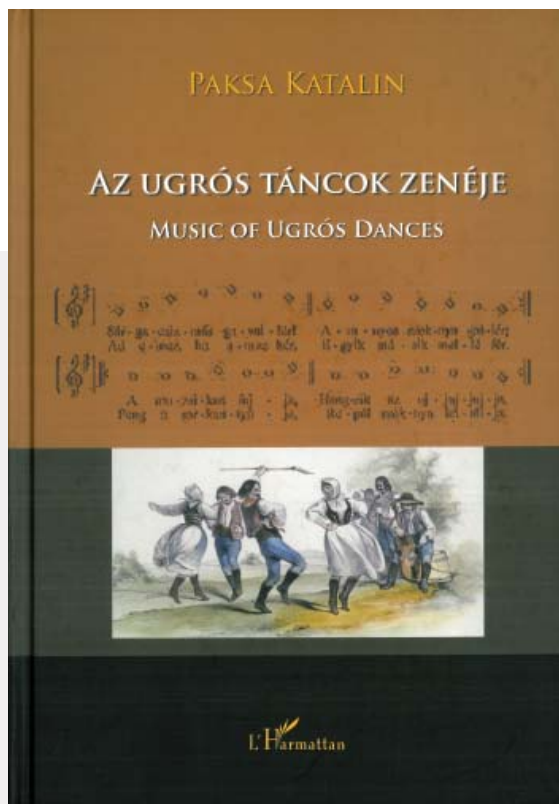
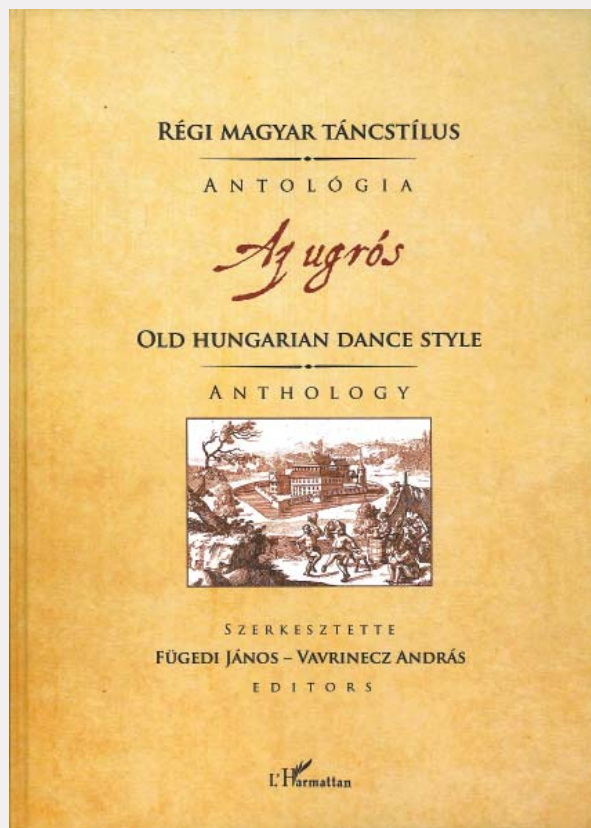
A típusok altípusokat és típuscsoportokat is létrehozhatnak, ami földrajzi-történelmi különfejlődésekre hívja fel a figyelmet. Magyar táncstílusok: régi stílusúak (körtáncok, eszközös pásztortáncok, ugrósok, legényesek, páros táncok); új stílusúak (verbunk, csárdás); polgári társastáncok.

The Typology of Hungarian Folk Dances

“The fundamental principle of modern ethnochoreology is to study the dances found among traditional communities in a complex way, taking into consideration simultaneously all the constituting elements (content, function, accompanying music, and morphology). Improvisation is the main feature of the folk dances of the Carpathian Basin. The most important categories of classification are the dance forms, the genre, and the dance type.”

(György Martin)

Sub-types and type families can arise within certain types, thus pointing to the geographical and historical divergence of their development. Types of Hungarian dances: old style (circle dances, shepherds’ dances using props, leaping dances, man’s and couple dances); new style (verbunk, csárdás); ballroom dances.

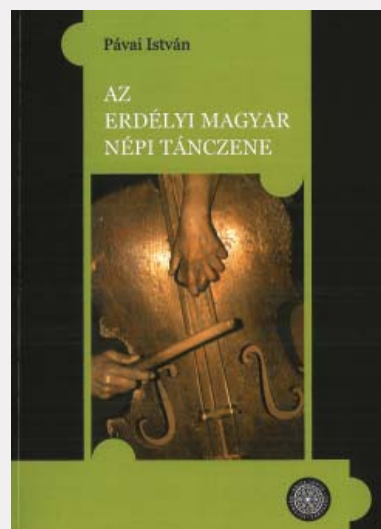
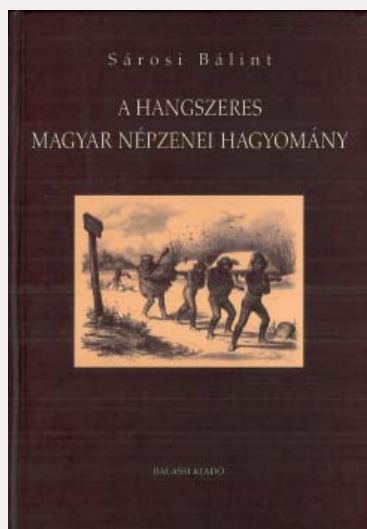
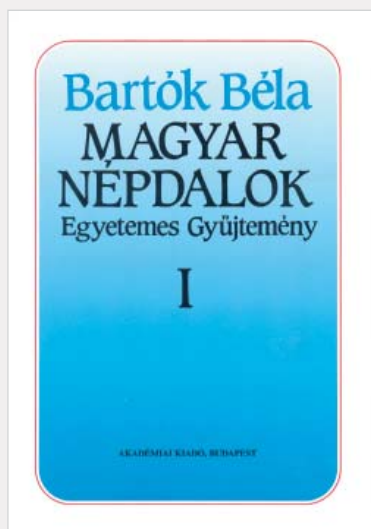
Az ugrós mint táncstílus
és mint tánczene

The ugrós (leaping dance)
as dance-type and dance music

Kutatás

A népzene tudomány kutatási területei

Népzenei rendszerezés, népzene kritikai összkiadása, összehasonlító népzene kutatás, népzene és zenetörténet (magyar zenetörténet: 16–19. századi források és népzenei párhuzamok, népzene kutatás), monográfiák (regionális, települési, műfaji, személyi), gyerekjátékok és játékdalok, népszokások kutatása és kiadása, hangszeres népzene kutatás, a népzene és néptánc összefüggése, díszítés- és előadásmód, előadó-egyénségek kutatása, dallam és szöveg összefüggései, kutatás- és tudománytörténet, népzene kutatók.

A tánc kutatás irányai

Strukturális-morfológiai szemlélet a magyar táncfolklorisztikában

A magyar táncfolklorisztika nemzetközileg legismertebb kutatási irányzata a strukturális-morfológiai szemléletű vizsgálat. „A néptánc szerkezeti sajátosságainak vizsgálatában az egész tánc összetevőkre bontása az alapja annak, hogy képet alkothassunk az egész táncról és annak organikus felépítéséről.”

(Martin György – Pesovár Ernő)

Research

Fields of Research in Ethnomusicology

Systematization of folk music, complete critical editions of folk music, comparative ethnomusicology, folk music, and music history (the history of Hungarian music: 16th to 19th-century sources vs. folk music, folk hymn research), monographs (on regions, localities, genres, and persons), research of children's games and game songs, research and publication of folk customs, study of instrumental folk music, the relationship between folk music and folk dance, research of ornamentations and manner of performance, prominent performer personalities, relations between melody and lyrics, research history, epistemology, figures of scholars in ethnomusicology.

Directions of Dance Research

Structural-morphological approach in Hungarian dance folkloristics

The structural-morphological approach is the internationally most acknowledged research method in Hungarian dance folkloristics. "In studying the structural characteristics of folk dances, the whole dance is broken down into components, which is what makes it possible to form a conception of the whole dance and its organic structure."

(György Martin – Ernő Pesovár)

a : 1 $\frac{4}{4}$

$$\begin{aligned}
 & A_1(\underbrace{a a a}_{1} \underbrace{[a^1 + [a] b b]}_{2}) + A_2(\underbrace{a a a}_{2} \underbrace{[v] b}_{3} + \underbrace{a^1 b^1}_{4} \underbrace{[c]^1}_{6}) + A_3(\underbrace{a a}_{1} \underbrace{b^2}_{5} \underbrace{[c]^1}_{6}) + \\
 & + \underbrace{a a a}_{1}) + A_4(\underbrace{a^2}_{5} \underbrace{[b] c c}_{6}) + \underbrace{a}_{1} \underbrace{[a]^1}_{6} \underbrace{b}_{3} + A_5(a b \dots)
 \end{aligned}$$

A tarpai cigánytánc szerkezeti képlete
(Martin György és Pesovár Ernő tanulmányából)

Structural formula of the Gypsy dance of Tarpa
(From a study of György Martin and Ernő Pesovár)

A magyar népzene- és néptánc-kutatás társadalmi hasznosulása

„Magyarnak születni ma már nem lehet. Azt mindenkinek magának kell megszerezni. [...] Mindenkire ráfér, hogy öregbítse magyarságát. [...] Magyar az, aki a magyar kultúra részese. Látnivaló, hogy ez igen tág fogalom. De más kritérium nincs.”

(Kodály Zoltán)

Népzene- és néptánc-kutatásunk történetének meghatározó „mérőkövei”, amelyek a későbbiekben a köztudatba átkerülve fejtették ki a társadalomban hatásukat.

A pentatónia felfedezése

A 20. század első évtizedében Bartók és Kodály a pentaton ereszkedő, kvintváltó dalokban megtalálták a nyugat-európai műzene hatásától mentes, igazán magyarnak tekinthető hangrendszert és dallamszerkezetet.

A falusi vonósbandák zenéje

Lajtha László 1940-ben jutott el a közép-erdélyi Mezőség Szék településére, ahol nagyon gazdag hangszeres hagyományt talált. Nagy horderejű volt a felfedezés, hogy a városi, éttermi cigányzenélés mellett – vagy azzal szemben – létezett a vonósegélyeseknek falusi hagyománya, amelyben egyrészt a tánc játszott hangsúlyos szerepet, másrészt annak hangszeres kísérete.

Vgy ehez hasonló:

Ha kiindulok Erdély felől, ne nézz rózsáknak kőre-felé, szívvednek ne legyenek, nehéz, hogy az idegen földre mérs

mi a közös sajátosságuk esetnek a melódikáknak?
(Népzene hangsor?!). Ugyebár ez a hiányos hangsor:
a melódikus öt-keszes hangsorok?

Rövid gy hetes gyöttes utca 6 igen különös melódiát adott nekem, a mielőtt „Magyarságon” nem találhattam. Ha még találunk vagy 15 ívet, akkor hazánkban volna föltételezhető, hogy ezek az öt-keszes melódiák. S ez

Bartók 1907. július 14-én Csíkrákoson kelt levele Geyer Stefinek (részlet)

Extract from Bartók's letter to Stefi Geyer from Csíkrákos [Eastern Transylvania], July 14th, 1907

Folk Music and Folk Dance Research for the General Public

“Today it is no longer possible to be born Hungarian. One has to acquire it for oneself. [...] Everyone is in bad need to polish his/her Hungarianness. [...] A Hungarian is one who shares the Hungarian culture. Obviously this is a very broad term. But there is no other criterion.”

(Zoltán Kodály)

The history of our folk music and folk dance research has got certain “milestones” that later became common knowledge and exerted a far reaching influence within society.

The discovery of pentatony

In the first decade of the 20th century, Bartók and Kodály found in the pentatonic, descending, and fifth-shifting melodies a tonal system and melodic structure they regarded as truly Hungarian and unaffected by Western European art music.

The music of village string bands

In 1940, László Lajtha visited Szék, a settlement in the Mezőség region of Central Transylvania, where he discovered an exceptionally rich instrumental tradition. It has been a major revelation to discover that apart from, or in contrast with the Gypsy music played in town restaurants, there existed a rural tradition of string bands. Dance had an important part in that, just as its musical accompaniment.

Ferenczi Márton „Zsuki”, primás, Ádám István, primás, Mikó Albert, gordonos, ifj. Ferencz Márton, kontrás. Széki (Szolnok-Doboka vm.) zenészek a Magyar Rádiónál, 1941

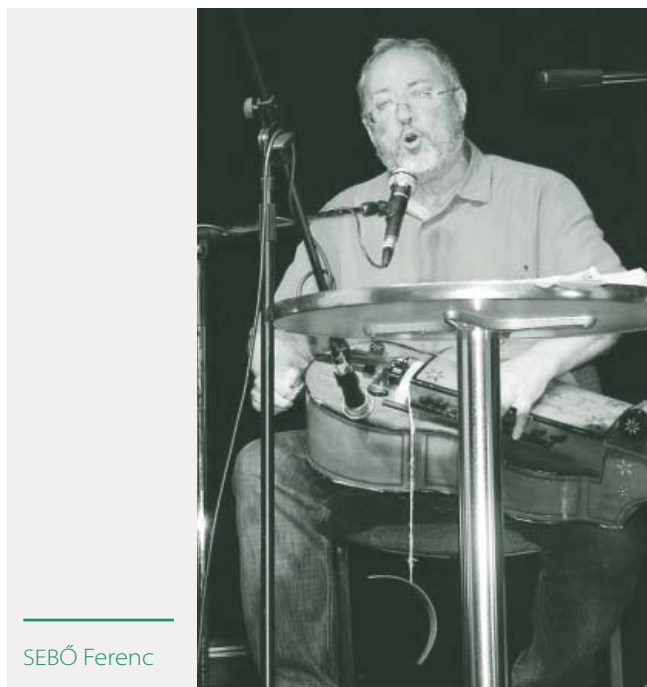
Musicians (Márton Ferenczi “Zsuki”, István Ádám: violin, Albert Mikó: gordon (bass), Márton Ferenczi jr.: kontra (viola) from Szék (Central Transylvania) in front of the building of the Hungarian Radio, 1941

Táncházmozgalom

Lelkes fiatal amatőröknek, Sebő Ferencnek és Halmos Bélának köszönhetően 1972-ben elindult a táncházmozgalom, amely négy évtized alatt kialakította intézményrendszerét, és teljes mértékben integrálódott a társadalomba. Martin György, valamint későbbi kutatótársai indíttatására sikerült a falusi gyakorlatot, az eredeti táncokat és zenekíséretüket a városi értelmiség alternatív szórakozási formájává tenni. A táncházmozgalomnak köszönhető, hogy a népzenenek alapkórtól a középfokon át a felsőoktatásig kiépült az oktatási rendszere, továbbá fontos közművelődési intézmény, a Hagyományok Háza szolgálja ki az igényeit, és fenntartja a kapcsolatot a tudományos kutatással, a Zenetudományi Intézet részlegeivel. Nemzetközi szintén rangot szerzett magának, 2011-ben felkerült az UNESCO által elismert szellemi, kulturális örökség megőrzését célzó legjobb gyakorlatok listájára.

Dance House (Táncház) Movement

Thanks to the activity of enthusiastic young amateurs Ferenc Sebő and Béla Halmos, the dance house (táncház) movement started in 1972; over the last four decades it has developed its own institutional system and got fully integrated into society. Initiated by György Martin and later his fellow researchers, the rural practice of the original dances and their musical accompaniment successfully became an alternative form of entertainment for the urban intelligentsia. It was due to the dance house movement that folk music had its education system established from a primary and secondary level through higher education; that its needs are served by an important cultural institution, the Hungarian Heritage House also maintaining contact with scientific research: the departments of the Institute for Musicology. It also acquired a rank in the international arena, as in 2011 it was added to the UNESCO-recognized list of the best practices for conservation of the intellectual and cultural heritage.

SEBŐ Ferenc

HALMOS Béla

4-11

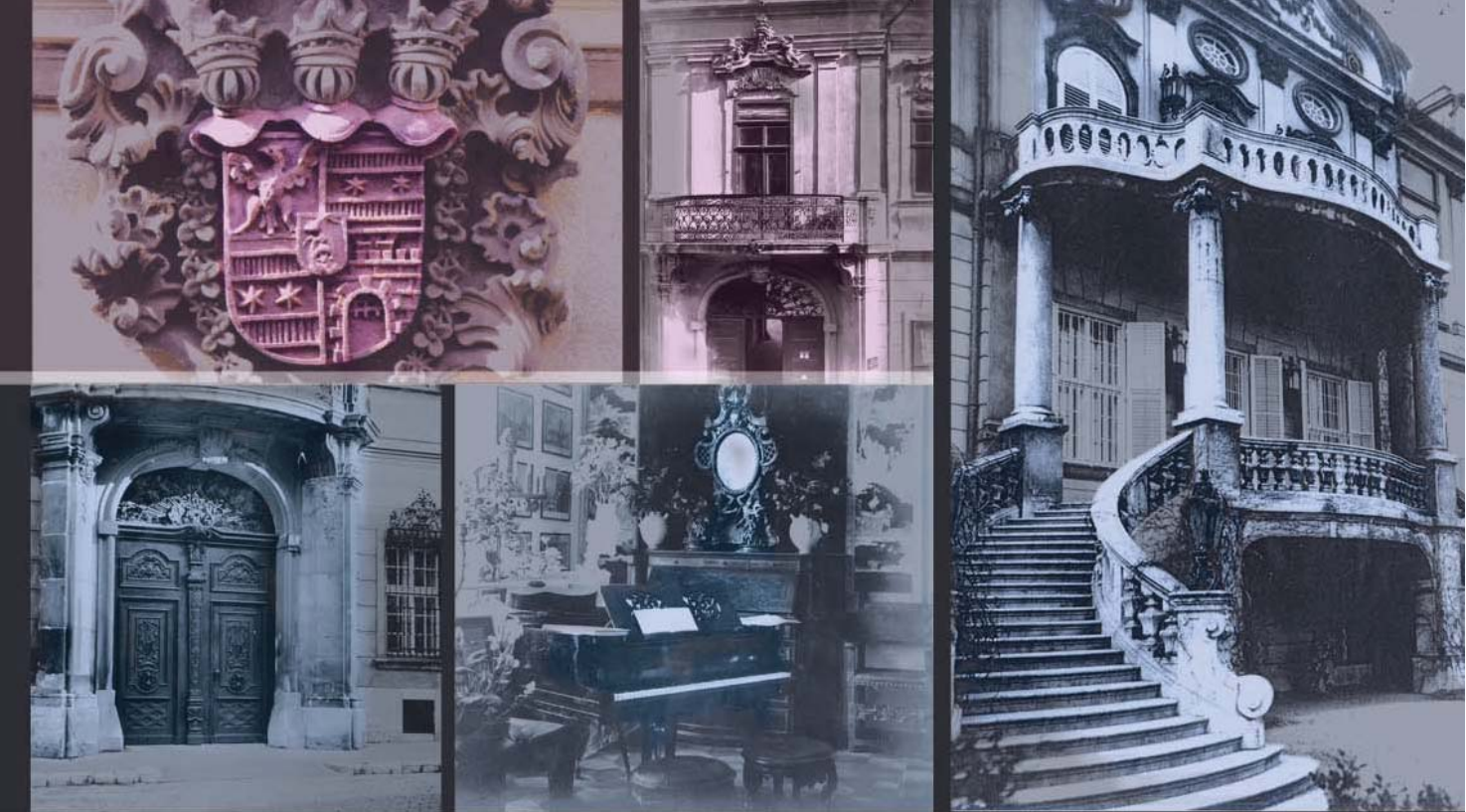
12-21

22-31

32-39

40-43

44-64

2015

